

Resymé

”Hjelp/ Trøst/ Straff – Kommunale hjelpere i prostitusjonsfeltet.”
Resymé av oppgaven – Christina Ørnholt

I denne oppgaven undersøker jeg hvordan det kommunale hjelpeapparatet snakker om prostitusjonsfeltet. Mer konkret: hvilke diskursive forståelser eksisterer innen det sosiale hjelpeapparatet om prostitusjonsfeltet? Problemstillingen lyder som følger: hvilke ulike diskurser skapes gjennom måten aktørene snakker, tenker og handler?

I kapittel 1 introduserer jeg leseren for tema og problemstilling. Videre følger en redegjøring for tidligere nordisk prostitusjonsforskning, med fokus blant annet på sexkjøpsloven. Jeg introduserer så sentrale stemmer i den norske prostitusjonsdebatten, og diskuterer hvordan oppgaven min bidrar med ny kunnskap til feltet.

Kapittel 2 er en kombinasjon av teori og metode. Jeg gjør her en grundig gjennomgang av metode, altså hvilke valg jeg har gjort i forskningsprosessen og hvorfor. De tre informantene analysekapitlene er basert på introduseres for leseren. Ettersom prostitusjonsfeltet er relativt smalt, og ’alle kjenner alle,’ har anonymisering av informantene vært viktig. Til slutt går jeg over i en teoretisk redegjørelse av diskursanalyse.

I kapittel 3-5 gjør jeg en analyse av intervjuene jeg har gjennomført med representanter fra tre forskjellige kommunale instanser. Jeg har analysert frem en diskurs/ et meningsunivers for hver instans. Diskursene lyder som følger: en brukernær gatediskurs (kapittel 3), en kommunal prostitusjonsdiskurs (kapittel 4), samt autoritetens hjelpsomhetsdiskurs (kapittel 5).

Kapittel 6 består av en oppsummerende og avsluttende refleksjon. Jeg presenterer her en annen måte å lese diskurs på enn hva jeg har gjort i de foregående kapitlene: diskurs som konstituerende. Med andre ord diskursens potensielle makt. Jeg viser så hvilke sosiale kategorier diskursene tilbyr, og diskuterer hvordan dette eventuelt påvirker handlingsrommet til de prostituerte.

Forord

Det å skrive en masteroppgave er et privilegium, men det er også en krevende oppgave. Jeg ble fra begynnelsen fortalt at det var et ensomt prosjekt jeg bega meg ut på, og på mange måter må jeg si meg enig - iallfall innholdsmessig.

Først og fremst ønsker jeg å takke informantene mine. Dere har bidratt med uvurderlig kunnskap og en positiv innstilling til prosjektet som har gjort forskningsprosessen desto mer givende. Jeg retter også en stor takk til Agnes Bolsø. Hun har stålkontroll på rollen som veileder, men balanserer like godt rollen som venn og støttespiller. Kjære Agnes – du er rett og slett limet i oppgaven. Uten deg hadde den fremdeles vært et puslespill.

Nettopp fordi masteroppgaven kan oppleves som et ensomt prosjekt blir det desto viktigere med støttespillere i ryggen. Medstudenter ved instituttet har gjort disse årene til mer enn en faglig utfordring, og jeg har satt stor pris på samholdet vårt. Spesielt Zayneb, Lisa, Tina og Marte – dere står for utallige kaffepauser, faglige diskusjoner og oppdagelsesferder rundt omkring på Dragvoll jeg ikke ville vært foruten. Savnet etter medstudent Rita blir i slike stunder enda større.

Tusen takk til Eirin og Kristine for korrekturlesing på kort varsel! Og til fotografen Anette som hjalp til med forsidebildet. En varm hilsen rettes til familien min, som jeg er så veldig takknemlig for. Spesielt viktige er mamma og pappa: deres betingelsesløse støtte har utgjort en stor forskjell både for psyken og humøret i disse to årene.

Christina Ørnholt
Trondheim, mai 2012

Innholdsfortegnelse

Resymé

Forord

Kapittel 1: Innledning	1
<i>Nordisk prostitusjonsforskning og kriminalisering av sexkjøp</i>	2
<i>Nabolandene</i>	4
<i>Sentrale stemmer i den norske prostitusjonsdebatten</i>	6
<i>Nyere norsk forskning</i>	8
<i>Mitt bidrag til feltet</i>	9
<i>Disposisjon over oppgaven</i>	9
Kapittel 2: Metodiske valg og teoretisk perspektiv	11
<i>Begrepsavklaring</i>	12
<i>Tilspisning av tema og valg av empiri</i>	13
De første intervjuene	13
<i>Innsamling av datamaterialet bak analysekapitlene</i>	15
Tre kvalitative intervjuer – prosessen bak analysematerialet	15
<i>Bearbeiding av materiale og analysegrep</i>	18
<i>Diskursanalyse</i>	18
Kapittel 3: En brukernær gatediskurs	23
<i>Effekter av sexkjøpsloven</i>	23
<i>Forståelser av prostitusjon</i>	25
<i>'Den gode samtalen'</i>	27
<i>Norsk/ utenlandsk</i>	27
<i>'Sammensausa' begreper</i>	29
<i>Den brukernære gatediskursen</i>	30
Kapittel 4: En kommunal prostitusjonsdiskurs	31
<i>Sexkjøpsloven</i>	31
<i>Sexkjøperen og den prostituerte – lov og praksis</i>	32
<i>'Den gode samtalen'</i>	34
<i>Årsaksforklaringer bak prostitusjon</i>	34
<i>Menneskehandel og prostitusjon</i>	35
<i>Gråsoner</i>	37
<i>'Exit-strategier'</i>	38
<i>Den kommunale prostitusjonsdiskursen</i>	39
Kapittel 5: Autoritetens hjelpsomhetsdiskurs	41
<i>'Jentene'</i>	41
<i>(U)frivillige ofre?</i>	43
<i>Jakten på sertifikatet – Den norske historien</i>	44
<i>Veibeskrivelse til NAV – Den thailandske historien</i>	45
<i>Norsk/ utenlandsk</i>	46
<i>'Hørt det før'</i>	47
<i>'Den gode samtalen'</i>	48
<i>Sexkjøpsloven og menneskehandel</i>	48
<i>Autoritetens hjelpsomhetsdiskurs</i>	49
Kapittel 6: Oppsummerende og avsluttende refleksjon	51

<i>Diskurs som konstituerende</i>	51
<i>Eksklusjon</i>	53
Skam	55
<i>Potensielle diskursive effekter: Sosiale kategorier</i>	56
<i>Hva er 'Den gode samtalen'?</i>	59
Den brukernære gatediskursen	59
Den kommunale prostitusjonsdiskursen	60
Autoritetens hjelpsomhetsdiskurs	60
<i>Konklusjon</i>	61
Vedlegg	63
1.1 Litteraturliste	63
1.2 Internettkilder	65
1.3 Avisartikler/ foredrag på nett	65
1.4 Lovdata	65
1.5 E-post som ble sendt ut til Katja og Birgitte	66
1.6 E-post sendt på forhånd av intervju med intervjuets generelle tema/ spørsmål til alle tre informanter	66
1.6.1 Birgitte	66
1.6.2 Katja	67
1.6.3 Politiet	67

Kapittel 1: Innledning

Løse fugler, horer, jenter, luksusprostituerte, sexarbeidere, eskorter, callgirls, prostituerte, gatejenter, – 'kjært barn har mange navn' lyder ordtakingen. En ting er sikkert: når det kommer til fenomenet prostitusjon er debatten er preget av sterke meninger og en god del forutinntatttheter og stereotypier. I møtet med nye mennesker er temaet mitt utvilsomt populært. Underveis har jeg ikke kunnet dy meg, men har måttet skrevet ned noen av reaksjonene jeg har fått på temaet:

- ”Studerer du prostitusjon altså? Så spennende da... ja, jeg mener at å legalisere prostitusjon er jo det samme som å legalisere incest. Jeg mener... begge deler er jo ulovlig i utgangspunktet.”
- ”Å, så spennende! Horer og sex er jo kult å undersøke. Du har ikke drevet med erfaringsbasert feltarbeid da? Hehe...”

Dette er vel å merke noen av de mest oppsiktsvekkende reaksjonene, men de er på ingen måte uvanlige. Den generelle bemerkningen at ' horer er spennende ' får jeg til stadighet – og jeg kan ikke annet enn å si meg enig. Trass i den uheldige formuleringen. Og det er akkurat her interessen for temaet ligger: prostitusjon er stadig oppe til diskusjon både i media og i sosiale sirkler. Prostitusjon er et fenomen som provoserer og engasjerer. Jeg er i denne oppgaven interessert i å studere forståelser av prostitusjon og den prostituerte i det sosiale hjelpeapparatet.

Temaet for denne masteroppgaven er prostitusjon, med fokus på forståelsen av prostitusjon/ den prostituerte. Jeg har utført intervjuer med tre sentrale aktører i det sosiale hjelpeapparatet i en norsk storby. I disse intervjuene undersøker jeg hvordan disse aktørene i offentlig sektor tenker og handler i forhold til prostitusjonsfeltet. Problemstillingen lyder som følger: hvilke ulike diskurser skapes gjennom måten aktørene snakker, tenker og handler?

Den 20 desember 1886 utga Christian Krogh novellen *Albertine* som et innlegg i tidens moraldebatt, og den påfølgende dag ble boken beslaglagt av justisministeren (Krogh 1998: 7). Kroghs skildringer av usedelige embetsmenn sin behandling av Albertine, i kombinasjon med Albertine sitt besøk på legekantoret, der hun var ”næsten bevidstløs af Skam” (Ibid. 119), ble for meget for datidens kritikere. Representasjoner av prostitusjon – enten på lerretet eller på papiret - har vokst betraktelig i omfang siden 1886, og møter mer toleranse i dag enn da *Albertine* ble beslaglagt i 1886. Temaene har derimot ikke forandret seg mye. Økonomi, seksualitet, klasse, moral, kjønn og skam er fremdeles sentrale temaer i en tilsynelatende endeløs debatt. Seksualitet bærer sterke

konnotasjoner til hva som er akseptert eller ikke i samfunnet, og prostitusjon synes å være et ytterpunkt i diskusjonen rundt 'akseptabel' seksualitet.

Årene 2006 til 2009 fullførte jeg en bachelor ved University of Victoria i British Columbia, Canada. Det var i anledning faget 'Women's Studies 311: Sex work, Trafficking and Human Rights' at jeg våren 2009 skrev et essay om sexkjøpsloven i Norge. Jeg så at Norge var et spennende felt for prostitusjonsdebatten etter foreleseren uttalte at: "The new Norwegian law is even worse than the Swedish." Jeg husker at jeg stusset på hva hun mente med dette. Verre en Sverige? Hvis dette er hvordan loven oppfattes på et liberalt universitet i Canada, hvordan oppfattes så sexkjøpsloven blant fagmiljøer i Norge? Da jeg begynte på masterstudiet ved NTNU høsten 2010 anså jeg masteroppgaven som en god anledning til å utforske sider ved prostitusjon og sexkjøpsloven grundigere.

I anledning årets 8. mars tog i Oslo lød en av parolene til arbeidsutvalget for 8. mars komiteen som følger: "Bekjemp prostitusjon - Bedre tiltak - Legg ned Pro-Sentret."¹ Pro-Sentret er Oslo kommune sitt hjelpesenter for prostituerte, og Kilden informasjonssenter for kjønnsforskning beskriver bakgrunnen for parolen på følgende måte: "Kvinnegruppa Ottar er kritisk til måten Pro Sentret er organisert på ved at kompetansesentret og hjelpesentret er organisert sammen."² Ønsket om å legge ned Pro-Sentret skapte straks stor furore på nett – flere blogginnlegg og kommentarer på avisartikler uttrykte sinne og frustrasjon mot parolen.³ Det kom krav om at parolen måtte fjernes, og som resultat trakk Ottar seg fra arbeidsutvalget. Reaksjonene rundt den omdiskuterte parolen demonstrerer godt aktualiteten av temaet mitt – prostitusjon er og blir et hett tema.

Nordisk prostitusjonsforskning og kriminalisering av sexkjøp

I Norden er prostitusjonsforskning veletablert, og har siden 1980-tallet vokst betraktelig i omfang. Det gode samarbeidet mellom de nordiske landene skyldes blant annet geografisk nærhet og likheter i kultur og språk som lettere tillater samarbeid i forskningsprosjekter. Et av de seneste eksemplene på et slikt samarbeid er rapporten *Prostitution i Norden* fra 2008 redigert av Charlotta Holmström og May-Len Skilbrei. Dette forskningssamarbeidet ble utført på

---

¹ Carima Tirillsdottir Heinesen (06.03.2012): "Mange paroler på kvinnedagen"

² Vibeke Liane (24.02.2012): "8. Mars- bråk i Oslo" hentet fra: <http://www.fontene.no/nyheter/article5944221.ece> 15.03.2012

³ Se blant annet 'Magnhilds antiblogg' (23.02.2012) "I tog mot prostituertes rettigheter" hentet fra: <http://www.antibloggeren.com/2012/02/23/i-tog-mot-prostituertes-rettigheter/> 10.05.2012

oppdrag fra de nordiske likestillingsministerne og tar for seg prostitusjon i alle de nordiske landene (Holmstrøm og Skilbrei 2008: 9). Forskningsprosjektet bringer sammen flere sentrale forskere innen feltet og undersøker blant annet måter prostitusjon har vært forsøkt regulert, vekst i prostitusjonsmarkedet og lovverket innen de forskjellige landene. Rapporten er et godt utgangspunkt for videre lesing om prostitusjon i Norden.

Margaretha Järvinen skiller seg ut i den nordiske prostitusjonsforskningen ved å være en forsker med en internasjonal profil, og en spennende utvikling av feministisk teori. Opprinnelig finsk, i dag ansatt ved Universitetet i København, har Järvinen produsert tekster på engelsk, finsk og svensk. I boken *Of Vice and Women: Shades of Prostitution* fra 1993, redegjør Järvinen for nordisk prostitusjonsforskning med fokus på Finland. Der betrakter Järvinen fenomenet prostitusjon som en sosial konstruksjon hvis mening varierer med tid og sted (Järvinen 1993: 167). Hun er også inne på skillet som blir trukket mellom 'normale' kvinner og de utstøtte, altså prostituerte. Prostituert, slik Järvinen legger det frem, er et av de ytterste skjellsordene for en kvinne (Ibid.).

Siden 1999 har det i Sverige eksistert et forbud mot kjøp av seksuelle tjenester, basert på utgangspunktet at prostitusjon kan betraktes som vold mot kvinner (Holmstrøm og Skilbrei 2008: 21). Ti år senere fulgte Norge Sverige sitt eksempel og i januar 2009 trådte den norske sexkjøpsloven i kraft. Innstillingen til Stortinget fra justiskomiteen, Ot.prp. nr.48 (2007-2008), dokumenterer hvordan det politiske Norge, hovedsakelig Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, anså sexkjøpsloven som: "...et riktig virkemiddel for å endre holdninger, redusere etterspørselen og dermed markedet for prostitusjon, og forsterke arbeidet mot menneskehandel" (Ot.prp. nr.48: s-6). Som tekstutdraget over legger vekt på prognostiseres det at et eventuelt forbud mot prostitusjon vil være en forsterker i arbeidet mot menneskehandel.

Odelstingsproposisjon nr. 48 er også klar i talen når det kommer til hvordan prostitusjon oppfattes: "Et lovforbud mot kjøp av seksuelle tjenester vil kunne bidra til å endre og bevisstgjøre sex-kjøperens holdninger. På denne måten viser vi at vi som samfunn tar avstand fra at menneskers kropp skal kunne kjøpes" (Ot.prp. nr.48: s-6). Siste del snakker her om at menneskers kropp ikke skal kunne kjøpes, hvilket trekker en parallell til menneskehandel der assosiasjonen gjerne er at mennesker selges til kriminelle nettverk. Proposisjonen lyder som følger: "Prostituerte er en uensartet gruppe, og tiltakene må favne bredt. De som har havnet i prostitusjon, har krav på vår solidaritet og må gis mulighet til å skape seg et annet liv" (Ot.prp. nr.48: s-5/6). Utdraget demonstrerer en offerrolle for de prostituerte, de har krav på solidaritet og bedre muligheter.

Etter Odelstingets vedtak av kriminaliseringsloven i november 2008 ble den norske sexkjøpsloven innført i januar 2009. Den norske Sexkjøpsloven lyder som følger:

- “§ 202a. Med bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler straffes den som
- a) skaffer seg eller andre seksuell omgang eller handling ved å yte eller avtale vederlag,
  - b) oppnår seksuell omgang eller handling ved at slikt vederlag er avtalt eller ytet av en annen, eller
  - c) på den måten som beskrevet i bokstav a eller b får noen til å utføre med seg selv handlinger som svarer til seksuell omgang.
- Er den seksuelle omgang eller handling skjedd på en særlig krenkende måte, uten at forholdet straffes etter andre bestemmelser, er straffen fengsel inntil 1 år. Tilføyd ved lov 12 des 2008 nr. 104 (ikr. 1 jan 2009 iflg. res. 12 des 2008 nr. 1344).”

En kritiker av sexkjøpsloven, Arne Randers-Pehrson ved Pro-Senteret i Oslo, identifiserer konsekvenser av sexkjøpsloven per dags dato i Norge på følgende måte: ”...integritetskrenkende forhold som svartelisting, overvåking, stadige kontroller og trakassering av prostituerte” (Arne Randers-Pehrson i Pro-Senterets årsrapport 2010: 31). Denne sammenligningen minner om Margaretha Järvinen sin kritikk av Løsgjengerloven i Finland, som Järvinen sammenligner med husarrester i årene 1945-1986 (Järvinen 1993:47). Jeg vil nå presentere et kort sammendrag av prostitusjonsforskning innen de nordiske landene, for så å fokusere på prostitusjonsforskning i Norge.

Nabolandene

Prostitusjonsforskning i Sverige har siden tidlig på 1980tallet vært tett knyttet til årsaksforklaringer bak prostitusjon. Som del av SOU (Statens offentliga utredningar) var rapporten *Prostitutionen i Sverige. Bakgrund och åtgärder* (Borg m.fl. 1981) et eksempel på forskere som var tidlig ute med å finne ut hva som drev kvinner til valget å prostituere seg. De sakkyndige i rapporten legger vekt på hvordan menn får makt over kvinner gjennom prostitusjon, og kan slik sees som tidlige spirer til sexkjøpsloven i 1999. Stig Larsson sin analyse av kjønnsrelaterte maktforhold i boken *Könshandeln. Om prostituerades villkor* fra 1983 er et annet eksempel på årsaksforklaringer bak prostitusjon. I 1995 kom en ny prostitusjonsutredning fra SOU basert på en omfattende folkeundersøkelse, ment som en oppdatering av allerede eksisterende kunnskap om prostitusjonsmarkedet (SOU 1995). Denne rapporten var blant annet et resultat av internasjonaliseringen av sexmarkedet.

Den svenske sexkjøpsloven var delvis et resultat av internasjonaliseringen av sexmarkedet, som for så vidt er tilfellet med alle de nordiske landene. Menneskehandel har ført mange utenlandske ofre for menneskehandel til Norden, blant annet med prostitusjon som formål. Sverige var det første nordiske landet som innførte en lov mot kjøp av sex, og kan slik sees som et

eksempel for de andre landene. Den norske sexkjøpsloven er også modellert på den svenske. Den svenske loven har mottatt høylytt kritikk, blant annet av svenske Petra Östergren. Östergren er en sentral skikkelse i den svenske prostitusjonsdebatten, og mener at loven omtaler prostituerte som ofre eller psykisk syke.⁴ I boken *Porr, horror och feminister* fra 2006 stiller Östergren seg kritisk til hvordan prostitusjon fremstår i det svenske samfunnet, og ønsker en nyansering av sexarbeidere og et fokus på deres rettigheter (Östergren 2006). Samtidig som loven møter mye motstand benyttes den også som en idealmodell av flere organisasjoner som er imot prostitusjon, slik som KFUKs Reden i Danmark.

På Island og i Danmark har ikke prostitusjonsdebatten vært like heftig som eksempelvis i Norge og Sverige, og dette reflekteres i forskningen derfra ettersom den ikke er like vidtrekkende. Island har gjennomgått store endringer når det kommer til prostitusjonsmarkedet, og på linje med de andre nordiske landene har prostitusjon blitt mer synlig de siste årene. Drífa Snædal produserte i 2003 en rapport på vegne av Reykjavik kommune som gjorde rede for forandringene som skjedde i Island etter at de første strippeklubbene dukket opp i 1995, et tidspunkt da landets lovgivning ikke omfattet det voksende markedet (Atlason og Gudmundsdóttir i *Prostitution i Norden* 2008: 189). Rapporten til Drífa Snædal viser hvordan Island også opplevde internasjonalisering av prostitusjonsmarkedet og i dag har Island lovgivning på linje med Norge og Sverige, der kjøp av seksuelle tjenester er kriminalisert.

Når det kommer til Danmark påpeker en av bidragsyterne i samarbeidsprosjektet *Prostitution i Norden*, Jeanett Bjønness, at de to viktigste aktørene i den offentlige danske prostitusjonsdebatten er servicestyrelsen og KFUK's Sociale Arbejde Reden (Bjønness i *Prostitution i Norden* 2008: 103). Sistnevnte, med Dorrit Otzen som frontfigur, jobber ut ifra utgangspunktet at prostitusjon er vold mot kvinner. KFUK's Sociale Arbejde Reden har opparbeidet det de kaller *10 myter om prostitution*, der de blant annet skriver at prostitusjon aldri er frivillig og taler sterkt for en lov som kriminaliserer prostitusjon.⁵ Servicestyrelsen har et kompetansesenter som tilbyr hjelp til å forlate prostitusjon og skadereduserende tiltak, og innehar ikke samme standpunkt som KFUK når det kommer til

---

⁴ Petra Östergren i Astrid Urdal (24.10.2006) "Advarer mot svenske tilstander" hentet fra: <http://www.klassekampen.no/40439/article/item/null> 18.04.2012.

⁵ KFUK's Sociale Arbejde Reden (udatert) "10 myter om prostitusjon" hentet fra: <http://www.redeninternational.dk/data/archive/files/10-Myter---prostitution.pdf> 02.05.2012

prostitusjon som fenomen.⁶ Begge instanser anser prostitusjon som et problem, men KFUKs arbeid er betraktelig mye mer preget av negative holdninger til fenomenet prostitusjon enn hva servicestyrelsen er.

I Finland er den finske løsgjengerloven et knutepunkt i de tidlige forskningsprosjektene til Järvinen, med blikket rettet mot kontrolleringen av kvinner som var i konflikt med tradisjonelle oppfatninger av godtatte kjønnsroller (Järvinen 1993). Begynnelsen av 1990 tallet så en stor vekst av finske 'sexbarer,' et symptom på at det finske prostitusjonsmarkedet var i oppsving (Marttila i *Prostitution i Norden* 2008: 124). Som respons til denne veksten ble det økt oppmerksomhet om menneskehandel. Finland har i dag ikke kriminalisert kjøp av seksuelle tjenester, med mindre prostitusjonen skjer organisert eller ufrivillig.

Sentrale stemmer i den norske prostitusjonsdebatten

I 1986 utga Cecilie Høigård og Liv Finstad *Bakgater, om prostitusjon, penger og kjærlighet*, en bok som baserer seg på forfatterne sin forskning på prostitusjonsmiljøet på 1980- tallet. En utgivelse av boken fra 1986, trykket av Pax Forlag, har følgende beskrivelse på baksiden: "Bakgater er en bok som river ned myter og klisjeer. Her er ingen ofre og onde skurker i en eksotisk verden fjern fra godtfolks hverdag." Dette utdraget demonstrerer godt hvordan boken ble mottatt av mange i 1986: som nyskapende og realistisk. Høigård og Finstad var på mange måter banebrytende i arbeidet sitt, spesielt med tanke på måten de forsøkte å bryte igjennom dominerende ideer om horen og halliken. Dagens prostitusjonsforskning handler på mange måter om det samme: å avlive myter om prostituerte og deres levde liv.

Annick Prieur og Arnhild Taksdal utga i 1989 boken *Å sette pris på kvinner. Menn som kjøper sex*. Her spør de om det finnes menn som "...kan ha glede av disse kjappe og kalde tominuttersknallene?" (Prieur og Taksdal 1989: 11). Prieur og Taksdal sin bok er sterkt knyttet til *Bakgater*. *Å sette pris på kvinner. Menn som kjøper sex* er et omfattende prosjekt som tar for seg et mangfoldig prostitusjonsmarked, og søker å finne grunnene til at menn kjøper sex: om det så er for å kjøpe seg trøst, å oppsøke det litt farlige eller for å finne en med mer erfaring enn kona. Nyere forskning på kunden fokuserer på kompleksiteten i sexkjøp, slik som i *Den seksuelle slavestand? Ein rapport om kundar i prostitusjonen* utarbeidet av Ingrid Smette på vegne av Pro- Senteret i 2003.

---

⁶ Socialstyrelsen: Kompetencecenter Prostitution (udatert) hentet fra: <http://www.servicestyrelsen.dk/udsatte/prostitution/kompetencecenter-prostitution> 24.04.2012

Rapporten tegner et nyansert og mer komplekst bilde av sexkjøperen enn hva tidligere forskning har gjort.

Bakgater gikk langt i å avlive hallikmyten: "...den brutale halliken som bokstavelig talt kaster jenta ut på gata..." (Høigård og Finstad 1986: 203). Videre er boken et viktig tilskudd i norsk forskning på prostitusjon, og var et av de første forskningsbidragene skrevet om et så sensitivt tema. Boken har beholdt sin aktualitet selv i dag, nærmere 30 år etter at den ble utgitt. *Bakgater* går også langt i å si at prostitusjon er vold mot kvinner: "Prostitusjon river følelsene ut av kroppen på jentene ... Også andre følelser brennes ut av kroppen ... Også selvspekt og selvbilde ødelegges." (Høigård og Finstad 1986: 169). Uavhengig av hvorvidt en ser seg enig i disse uttalelsene eller ikke er sitatet som man finner på baksiden av *Bakgater*: 'her er ingen ofre og onde skurker,' i kollisjon med det faktiske innholdet i boken. Prostitusjon har et offer – 'jentene', slik Høigård og Finstad presenterer det i *Bakgater*. Jentene får ødelagt følelsesliv, selvspekt og selvbilde fordi de prostituerer seg.

May-len Skilbrei sin bok *Når sex er arbeid, en sosiologisk analyse av prostitusjon på massasjeinstituttene* utgitt i 1998 er basert på hovedfagsoppgaven hennes i sosiologi. Som tittelen indikerer gjorde Skilbrei en undersøkelse av prostituerte ved massasjeinstitutt. *Når sex er arbeid* skiller seg fra *Bakgater* på flere måter, både teoretisk og metodisk. Det er en markant forskjell: forfatterne sin egen refleksjon over metode. *Bakgater* har et kortfattet metodekapittel, og forfatterne skriver selv: "Kapitlet er som metodekapitler flest, kjedelig. Den som ikke er interessert i metode kan trygt hoppe over dette kapitlet" (Høigård og Finstad 1986: 17). Med tanke på eget prosjekt, men også kvalitativ forskning generelt, er utredning av metode en avgjørende del av forskerens situering. Eller som Skilbrei spør: "Hvordan påvirker jeg resultatene?" (Skilbrei 1998: 41). Både *Bakgater* og *Når sex er arbeid* er basert på intervjuer utført med kvinner som selger sex, og Skilbrei påpeker at "Som forsker på et felt som mange vil si i stor grad bygger på opprettholdelsen av illusjoner og skapelsen av nye, må man være seg bevisst sin egen representasjon" (Ibid.). Slik tilførte Skilbrei den norske prostitusjonsforskningen en dypere refleksjon over forskeren sin situering, hvilket også har inspirert mitt eget forskningsprosjekt.

Skilbrei utdyper forskerutgangspunktet i *Når sex er arbeid* med følgende utsagn: "I mitt tilfelle har egne erfaringer ført til at jeg mener det ikke nødvendigvis er så galt som alle andre ser ut til å mene at det er, å benytte sex for å oppnå noe. Min tilgang er pragmatisk, og jeg tror jeg kan forstå kvinners valg om å selge sex." (Skilbrei 1998: 41). Skilbrei jobbet som teletorgvertinne under studiene sine, men før hun hadde gjort seg denne erfaringen skriver hun følgende om sin opplevelse da hun leste *Bakgater* for første gang: "Nettopp på grunn av de

prostituertes ”annerledeshet” og den elendigheten i prostitusjonen som boka beskriver, så jeg ikke mange paralleller til mitt eget og andre ikke-prostituerte kvinner sitt liv” (Skilbrei 1998: 11). Skilbrei skildrer så hvordan opplevelsene hennes som teletorgvertinne gjorde henne bevisst på at prostitusjon ikke bare handler om ’alle andre,’ men at det ”...var helt vanlige jenter” (Skilbrei 1998: 13), riktignok jenter tilhørende arbeiderklassen. *Når sex er arbeid* viste slik hvordan prostitusjon ikke bare handler om ’de andre,’ men var en aktuell jobb for arbeiderklassens kvinner.

Det er interessant å se refleksjonene Skilbrei gjør seg om hennes første gjennomlesning av *Bakgater*, da hun distanserte seg fra de prostituerte fordi de var så fjerne fra hennes virkelighet. Erfaringene hun gjorde seg i teletorgvertinnejobben gjorde at Skilbrei lettere identifiserte seg med kvinnene hun forsket på. Grensen var ikke like klar mellom ’de andre’ og henne som det hun opplevde ved første gjennomlesning av *Bakgater*. Som nevnt tidligere i innledningen er Margaretha Järvinen også inne på dette i boken *Of Vice and Women*, der hun anser ’prostituert’ som et sterkt skjellsord og en sterk kontrast til ’normalen.’

Nyere norsk forskning

Prosjektet *Prostitusjon i Norge. -Oppfatninger i fagmiljøene* er utført på vegne av Nordisk institutt for kvinne og kjønnsforskning (NIKK) i Oslo våren 2007 og har mange paralleller til mitt prosjekt. Bidragsyterne Karianne Sørbo, Ingvild M. Gjelsvik, Magnhild R. Nilsen og Trude-Kathrine Solberg tar for seg ulike oppfatninger av prostitusjon blant fagmiljøer som jobber med prostitusjonstemaet i Norge. De fokuserer blant annet på språk, og da særlig begrepene informantene deres benytter seg av. Prosjektet ser blant annet på hvilke begreper som brukes om aktørene i prostitusjon, offerrollen og forholdet mellom kjønn og makt (Sørbo m.fl. 2007). Dette prosjektet var rettet mot det økte fokuset på menneskehandel og er også forut sexkjøpsloven i tid.

Pro-Senteret står for mye av forskningen på prostitusjonsmarkedet her i Norge. Årlig utgis en rapport som oppsummerer forskningsprosjektene Pro-Senteret står for. I tillegg kartlegger Pro-Senteret på sine nettsider de nyeste utenforstående bidragene til prostitusjonsdebatten. Flere masteroppgaver har prostitusjon som tema. Linda Sannesmoen sin masteroppgave i samfunnsgeografi fra 2007, *Kvinnehandel og prostitusjon. -Nye aktører, nye strukturer og nytt ansvar* tar for seg historier om ofre innen kvinnehandel ved å intervjuer sexkjøpere, en bakperson og ofre av menneskehandel. Guro Buseth sin masteroppgave i kriminologi, *Ute av syne, ute av sinn? Et innblikk i livet til ti norske kvinner med erfaring fra gateprostitusjonen i Oslo* fra 2009 gransker livet til ti rusavhengige kvinner og hvordan de opplever endringene i gatemarkedet etter sexkjøpsloven.

Astrid Høylandskjær Gjerdts har skrevet oppgaven *Prostitusjon, kriminalisering og endring. Hvordan forbud mot kjøp av seksuelle tjenester påvirker sosiale hjelpetilbud i Norge*. Gjerdts har jobbet flere år innen prostitusjonsfeltet og oppgaven er delvis basert på hennes erfaringer.

Mitt bidrag til feltet

Hvilke valg har jeg så gjort som skiller oppgaven, både metodisk og teoretisk, fra andre bidrag i prostitusjonsdebatten? Først og fremst er ikke forskningen min basert på intervjuer med de prostituerte eller sexkjøperen. Jeg har valgt å gjøre analysen min basert på tre sentrale aktører innen det sosiale hjelpeapparatet i en anonymisert storby i Norge. Opprinnelig ønsket jeg å inkludere stemmen til den prostituerte, men distanse til bransjen som sådan gjorde at jeg valgte en problemstilling og analytisk inngang som kun omfatter de som jobber i hjelpeapparatet og snakker om prostitusjon. Utgangspunktet for seleksjon av informanter er at de er del av det sosiale hjelpeapparatet for prostituerte, og slik har jeg kommet i snakk med tre instanser innen det offentlige som søker å hjelpe den som selger sex. Jeg er interessert i hvordan hjelpen tilbys, hvilke fremgangsmetoder informantene har i arbeidet sitt samt hvordan de snakker om prostitusjon.

Det andre som gjør at oppgaven skiller seg ut er analyseverktøyet. Jeg har benyttet meg av diskursanalyse, og har ikke funnet en annen forsker som har valgt dette analyseverktøyet tidligere innenfor prostitusjonsforskning. Riktignok har diskurser, i ordets brede forstand, vært tatt i bruk, slik som i Linda Sannesmoen sin forståelse av generelle samfunnsdiskurser. Hun skriver: ”Når aktørene snakker om kvinnehandel, blir det tydelig at deres ytringer referer til samfunnets ulike normer og diskurser... de tre aktørgruppene innskriver seg i samfunnets hoveddiskurs om kvinnehandel og prostitusjon.” (Sannesmoen 2007: 93). Jeg tar utgangspunkt i at diskursen ikke finnes der ute fra før av, som en generell samfunnsdiskurs som sådan, men at diskursen analytisk må redegjøres for. Tre diskursive forståelser av prostitusjon fremstår i denne masteroppgaven, tilhørende: en kommunal prosjektleder, en som jobber i rusomsorgen og politiet.

Disposisjon over oppgaven

Opgaven består av totalt seks kapitler. I dette kapitlet har jeg introdusert leseren for tema og problemstilling. Det er så redegjort for tidligere nordisk prostitusjonsforskning og kriminalisering av sexkjøp i de nordiske landene. Til slutt har jeg undersøkt hvordan denne masteroppgaven skiller seg ut fra tidligere forskning og bidrar med ny kunnskap til feltet.

I kapittel to har jeg kombinert metode og teori. Jeg introduserer leseren for feltarbeidet og presenterer de tre informantene som analysekapitlene er basert på. Jeg gjør rede for hvordan problemstillingen min endret seg etter hvert som jeg gjennomførte intervjuene, og hvordan dette påvirket forskningsmetoden. Jeg beskriver så analyseverktøyet jeg har valgt: diskursanalyse.

Analysedelen, kapitlene 3-5, er basert på intervjuene jeg gjennomførte med representanter fra tre kommunale instanser. I disse tre kapitlene analyserer jeg frem meningsuniverset/ diskursen. Meningsuniverset/ diskursen består av en mengde elementer, slik som arbeidsinstruksen, daglige gjøremål, ideer, påstander, utsagn og ikke minst mitt inntrykk av informantene. Det blir slik en 'pakke' bestående av mening og praksis. Diskursene lyder som følger: en brukernær gatediskurs (kapittel 3), en kommunal prostitusjonsdiskurs (kapittel 4) samt autoritetens hjelpsomhetsdiskurs (kapittel 5).

I kapittel 6 gjør jeg en oppsummerende og avsluttende refleksjon. Jeg presenterer her en annen måte å lese diskurs på enn hva jeg har gjort i de foregående kapitlene: diskurs som konstituerende. Jeg benytter meg av Solheim og hennes forståelse av kvinnekroppens 'åpenhet' i en diskusjon rundt skam og eksklusjon: naturligheter diskursene jeg har analysert frem benytter seg av. Jeg diskuterer så potensielle diskursive effekter ved å undersøke sosiale kategorier som tilbys gjennom diskursene jeg har analysert frem i kapittel 3-5.

Kapittel 2: Metodiske valg og teoretisk perspektiv

I dette kapittelet presenter jeg de metodiske valg som ligger til grunn for oppgaven. Deretter vil jeg presentere det teoretiske perspektivet jeg bruker i analysen av det empiriske materialet. Det legges vekt på hvilke avgjørelser som er tatt i forhold til seleksjon av informanter, intervjumetode og analysegrep. Jeg har valgt å samkjøre metode og teori i ett kapittel fordi hvert element er avhengig av hverandre. Innenfor diskursanalyse er det ikke noe opplagt skille mellom metodiske og teoretiske perspektiver, disse er gjensidig avhengige av hverandre.

Det empiriske materialet i oppgaven er basert på et langt feltarbeid der jeg gjennom et år har utført flere (u)formelle kvalitative intervjuer. Prostitusjon er et felt med mange moralske fronter og flere etiske utfordringer. Mye arbeid er derfor lagt ned i omhyggelige overveielser av etiske retningslinjer og ivaretagelse av informantenes anonymitet. Gjennom datainnsamlingsprosessen har jeg kontinuerlig ført en journal for å notere tanker og refleksjoner jeg gjorde meg i intervjusituasjonene. Disse refleksjonene er inkludert i metode og teorikapittelet, da denne journalen har vist seg å være et godt redskap i å kartlegge egen utvikling/ tankeprosess i feltarbeidet.

Datamaterialet oppgaven er basert på er variert, men består hovedsakelig av kvalitative intervjuer med tre aktører. De transkriberte intervjuene utgjør til sammen omtrent 35 sider. Jeg har også en mengde notater fra intervjuer der jeg ikke benyttet diktafon, personlige refleksjoner, informasjonshefter og utdrag fra presentasjoner informantene mine har holdt/ produsert. Dette materialet utgjør først og fremst bakgrunnsinformasjon for egen kunnskap rundt temaet, ettersom anonymitetshensyn gjør at ikke alt kan benyttes. De tre analysekapitlene er basert på intervjuer med tre informanter: Katja jobber som prosjektleder i kommunen, Birgitte jobber på et rusmottak for kvinner, og til sist har jeg intervjuet representanter fra politiet. Gjennom forskningsprosessen er det plassert stor vekt på å ivareta anonymiteten og integriteten til informantene mine på best mulig måte.

Jeg vil også reflektere over hvordan innsamlingsmetoden har påvirket valg av problemstillingen og omvendt. Dette kommer av at jeg har benyttet meg av diskursanalyse, en metode der det er kunstig og uhensiktsmessig å separere teori og metode. Veien fra et fokus på sexkjøpsloven fra 2009, til en utforskning av informantenes forståelse av prostitusjonsfeltet har tatt form takket være samarbeidsvillige informanter som generøst har delt av kunnskapen sin. Dette har økt innsikten i feltet og endret innfallsvinkelen gjentatte ganger. Den stadige reforhandlingen av problemstillingen har vært en kontinuerlig prosess og til

tider særs frustrerende. Samtidig har reforhandlingen av problemstillingen vært nødvendig i forhold til at jeg stadig mottok ny og relevant informasjon. Metodiske avgjørelser har formet det teoretiske grunnlaget. På samme måte har det at jeg har blitt mer teoretisk informert forbedret metoden.

Begrepsavklaring

Jeg bruker begrepet 'prostitusjonsfeltet' hyppig igjennom oppgaven, og refererer her til de som direkte berøres av prostitusjon i en anonymisert, norsk storby. Dette inkluderer blant annet de som selger/kjøper seksuelle tjenester, samt instanser som jobber direkte med prostituerte. Her er jeg inne på et annet begrep som problemstillingen er basert på: 'det sosiale hjelpeapparatet.' Med det sosiale hjelpeapparatet refererer jeg til de aktører som har en jobb der de er i direkte kontakt med prostitusjonsfeltet, med den hensikt å hjelpe en eller flere av aktørene som tar del i salg og kjøp av seksuelle tjenester. Hvordan denne hjelpen tilbys er opp til hver enkelt informant sin arbeidsbeskrivelse, og varierer også betraktelig for informantene.

Jeg har i analysen valgt å ta i bruk begrepet 'meningsunivers' for å beskrive hver enkelt informant sin virkelighetsforståelse, basert på hvordan deres jobbhverdag er med på å forme måten de snakker om prostitusjonsfeltet. Det legges her vekt på holdninger, ideer og forestillinger om hva som anses som problematisk av informantene, samt deres forslag til hvordan dette kan løses. Hva som betraktes som problematisk, og eventuelle løsninger, tar forskjellig form for hver enkelt men er tett knyttet til arbeidssituasjonen og deres trofasthet mot brukere og/ eller jobbeskrivelsen. Begrepet meningsunivers brukes synonymt med diskurs, noe jeg vil gå nærmere inn på mot slutten av dette kapitlet.

Det er også hensiktsmessig å inkludere en definisjon av begrepene menneskehandel og prostitusjon, da disse benyttes kontinuerlig gjennom oppgaven. Jeg forholder meg til FNs Palermoprotokoll og deres definisjon av menneskehandel, som er nedfelt i Straffelovens § 224:

“Den som ved vold, trusler, misbruk av sårbar situasjon eller annen utilbørlig atferd utnytter en person til: prostitusjon eller andre seksuelle formål, tvangsarbeid eller tvangstjenester, herunder tiggning, krigstjeneste i et fremmed land eller fjerning av vedkommendes organer” (Straffelovens § 224).

Vedrørende definisjonen av prostitusjon har jeg benyttet meg av straffelovens § 202, som definerer prostitusjon som følger: ”Med prostitusjon menes i denne bestemmelsen at en person har seksuell omgang eller handling med en annen mot vederlag” (Straffelovens § 202).

Alle informantene er anonymisert. Det er relativt lett å anonymisere arbeidsbeskrivelsen deres, ettersom denne ikke skiller seg vesentlig ut fra tilsvarende arbeidsinstrukser i andre norske byer. Det er verre å anonymisere enkeltpersoner som kan være lette å kjenne igjen. Som løsning på dette har jeg valgt å gi pseudonymer til to av informantene, mens representantene fra politiet omtales som 'politiet.' Navn, kjønn, og antall representanter fra hver instans er derved ikke nødvendigvis riktig. Prostitusjonsfeltet er et sted det 'alle kjenner alle,' det er relativt lite og aktørene er avhengige av samarbeid seg imellom. Det fremstår slik som et oversiktlig nettverk med relativt få aktører. Anonymisering blir desto viktigere, og samtidig en større utfordring.

Tilspisning av tema og valg av empiri

De første intervjuene

Teamet for oppgaven, i vid forstand, er prostitusjon. Jeg anser den norske sexkjøpsloven fra 2009 som et godt utgangspunkt for å analysere prostitusjonsmarkedet fordi den signaliserer et politisk skille i hvordan prostitusjon fremstår i norsk lovgivning. Det viste seg derimot at sexkjøpsloven var et stort tema, og at jeg hadde litt for mange forutinntatte meninger når jeg gikk inn i feltarbeidet angående lovens virkning. Informantene var slik kilde til informasjon om prostitusjonsfeltet men også bakgrunn for diskursanalysen. Læringskurven for intervjuene var bratt, og fikk meg på kort tid til å spise problemstillingen.

Da jeg startet feltarbeidet hadde jeg ingen klar ide om hvem jeg skulle intervju. Jeg startet innsamlingsmetoden med snøballmetoden, hvor veileder henviste meg til en person som jobber i tett relasjon til prostitusjonsfeltet. Thagaard påpeker at snøballmetoden gjør at seleksjonen av deltagere kan fremstå som snever i utvalg fordi den forholder seg til personer innenfor samme nettverk og miljø (Thagaard 2010: 56). For dette prosjektet har dette vært en fordel, ikke en ulempe, fordi prostitusjonsmiljøet ikke er så stort og 'alle kjenner alle.'

Ved kontakt via e-post henviste den første kontakten meg videre til tre sentrale aktører i det sosiale hjelpeapparatet: alle offentlige personer hvis kontaktinformasjon fantes lett tilgjengelig på nettsidene deres. De tre instansene/personene var en representant fra en NGO med kristent verdigrunnlag, en prosjektleder fra kommunen som jeg kaller Katja, og en representant fra et kommunalt russenter som jeg har kalt Birgitte. Per e-post presenterte jeg så kortfattet prosjektet⁷, ba om et møte, og mottok positiv respons fra alle tre.

---

⁷ Se vedlegg 1.6

I mars 2011 gjennomførte jeg mitt første intervju med representanter fra NGOen med kristent verdigrunnlag, en organisasjon som jobber med fokus på ungdom som har solgt seksuelle tjenester. Samtalen fant sted med to representanter fra NGOen. Jeg hadde som mål å samle informasjon gjennom et uformelt intervju – ikke utføre et intervju med påfølgende transkribering. Dette var fordi det var mitt første intervju og jeg ville ha en avslappet tone, og jeg følte at en diktafon ville gjøre dette vanskeligere å oppnå. Som nevnt tidligere hadde jeg i utgangspunktet lite kunnskap om det lokale prostitusjonsmarkedet, og trengte en fot innenfor nettverket til det sosiale hjelpeapparatet som jobbet med prostitusjon i byen.

Jeg noterte ned følgende om det første intervjuet med representantene fra NGOen: ”De er meget tilnærmelige, lette å prate med. Føler at vi er på ’bølgelengde.’ Virker veldig interessert i meg og oppgaven min.” Denne optimistiske tonen finner jeg i alle intervjusituasjonene; informantene virket hele veien gjennom interessert og positive til prosjektet mitt. Denne positive innstillingen til prosjektet har vært veldig viktig for innsamlingen av materiale: jeg følte meg veldig velkommen hos alle informantene. Det viste seg at målgruppen til den kristne organisasjonen ikke passet med den jeg hadde sett for meg i eget prosjekt, da jeg ønsket å fokusere på ’voksne’ prostituerte, altså de over 18, mens de jobber med ungdom. Jeg tok likevel med meg mye nyttig informasjon om det lokale nettverket, og lærte allerede i det første intervjuet at prostitusjonsmiljøet er relativt lite hvor aktørene kjenner godt til hverandre.

I dette første intervjuet oppfattet jeg det slik at jeg ville treffe på individer med forskjellige holdninger til prostitusjon i feltarbeidet: ”Jeg får inntrykk av at det er store forskjeller mellom de forskjellige hjelpeinstansene når det kommer til prostitusjon som fenomen.” Dette viste seg å stemme godt. I diskursene jeg presenterer i kapittel 3-5 vil jeg redegjøre for disse forskjellene. For oppgaven er forskjellene i informantenes forståelse av prostitusjon viktig, fordi den skaper grunnlaget for diskursen/ meningsuniverset.

Rent metodisk var denne første samtalen et viktig intervju. Det var lærerikt å komme i dialog med to representanter fra en organisasjon som hadde oversikt over og informasjon om feltet på en måte jeg ikke hadde grunnlag for. De satt med mye kunnskap om det generelle statlige hjelpeapparatet, i tillegg til deres egen jobberfaring med prostitusjonsfeltet. Intervjuet ble slik vesentlig for å tilspisse tematikken i oppgaven. Informasjonen de bidro med førte til at prosjektet ble satt i et nytt lys, der fokuset på selve sexkjøpsloven og dens effekt på prostitusjonsfeltet virket snever. Selv om jeg ikke klarte å sette ord på det i mars 2011, begynte jeg allerede her å legge sexkjøpsloven litt til side. Jeg ble desto mer interessert i måten informantene snakket om prostitusjonsfeltet.

Kort tid etter det første intervjuet utførte jeg det andre. Også her valgte jeg å ikke ta med diktafon til intervjuet for å skape en uformell stemning. Jeg snakket denne gangen med den kommunale prosjektlederen Katja. Katja er en av tre informanter som analysekapitlene er basert på. I motsetning til det første intervjuet med NGOen, var Katja en informant som traff godt i forhold til målgruppen min, da hun jobber med personer over 18 år. Samtalen vår i mars er derimot ikke del av materialet som analysen er basert på, men fungerte som en bratt læringskurve i forhold til intervjuteknikk. Jeg ble mer sikker på meg selv, og fikk mer klarhet i hvilke spørsmål jeg var opptatt av. Som intervju nummer to utført markerer det et annet vendepunkt for temaet og problemstillingen, fordi en nøyе betraktning av metode og forskeretikkk fremstod som vesentlig for å produsere en oppgave som ivaretok informantene på best mulig måte.

Dialogen med Katja var på mange måter en kontrast til den jeg hadde med representantene fra NGOen med kristent grunnlag. Jeg har notert følgende i journalen i mars rett etter det første intervjuet med Katja: ”Katja opererte på et personlig nivå, og baserte mye av informasjonen sin på ’jeg’ og personlige opplevelser – i mye større grad enn xxx (NGO). Hun var meget inkluderende – ville ha meg på en samtale med en som selger sex.” Allerede denne første samtalen ble det klart at informantene presenterer informasjonen og kunnskapen de besitter på ulike måter. Katja var mer personlig enn de andre, hvilket viste seg å være en utfordring i intervjuene jeg har basert analysekapitlet på, både i forhold til ivaretagelse av informanten sin anonymitet og hvor stor del av intervjuet jeg kunne benytte meg av videre.

Som nevnt i avsnittet over inviterte Katja meg til å delta i et intervju med en som selger sex, og dette takket jeg ja til. Katja utførte et livsløpintervju mens jeg observerte. Jeg tok notater, men intervjuet ble ikke tatt opp på bånd. Jeg fikk anledning til å stille spørsmål mot slutten, og spurte hvordan vedkommende oppfattet sexkjøpsloven – hvorvidt den hadde ført til større endringer eller ikke i arbeidssituasjonen? Svaret var tydelig: for vedkommende hadde loven ikke hatt stor effekt på hverdagen. Dette ga igjen en realitetssjekk i forhold til den opprinnelige problemstillingen, hvor jeg hadde sett for meg at sexkjøpsloven utgjorde en merkbar forandring i hverdagen til enhver prostituert. Dette møtet førte til at jeg slo fra meg ideen om å intervju prostituerte, opprinnelig hadde dette virket mer relevant. Jeg bestemte meg for å fokusere på hvordan det sosiale hjelpeapparatet snakker om prostitusjonsfeltet.

Innsamling av datamaterialet bak analysekapitlene

Tre kvalitative intervjuer – prosessen bak analysematerialet

Thagaard deler forskningsintervjuet i tre mulige retninger – som lite strukturert, relativt strukturert og delvis strukturert (Thagaard 2010: 89). Jeg har benyttet

meg av et delvis strukturert opplegg. Jeg sendte hovedtemaene til informantene per mail i forkant av intervjuet (se vedlegg 1.6). I intervjusituasjonen var rekkefølgen av disse i stor grad opp til informanten. Thagaard (2010) påpeker viktigheten av at forskeren er fleksibel for å ta opp temaer som ikke er forhåndsbestemt, hvilket tillater en digresjon fra intervjuguiden. Dette er en stor del av intervjumetoden min – å tillate digresjonene informantene gjør fra de spørsmålene som er stilt.

Katja og Birgitte sine intervjuer ble utført over en kort tidsperiode i april 2011, mens intervjuet med politiet fant sted i oktober 2011. I perioden mellom april og oktober tok jeg del i to seminarer om menneskehandel/ prostitusjon samt oppsøkte andre sentre/ informanter per e-post eller ved et møte. Det var gjennom et av seminarene at jeg kom i kontakt med politiet og avtalte et intervju med dem. Tiden mellom de to første og det siste intervjuer, nærmere et halvt år, står i dag som et markant skille i intervjuteknikk og bakgrunnskunnskap. Jeg var bedre forberedt på intervjuet med politiet, ettersom kunnskapsnivået var forbedret og jeg var mer erfaren som intervjuer. Jeg var blant annet sikrere på meg selv i posisjonen som intervjuer, og det var tydeligere for meg hva jeg forsket på.

Birgitte og Katja har selv gjennomgått og godtatt transkriberingen av intervjuene, og har fått komme med ønsker om å redigere innholdet dersom de følte ubehag ved noen av uttalelsene sine. Jeg har valgt å gi dem denne muligheten fordi intervjuet med Katja, slik jeg forklarer senere, ofte ble veldig personsensitivt. Politiet har ikke blitt tilsendt transkripsjonen. Dette har to årsaker. Først og fremst var de tydelige på at de ikke ønsket at jeg skulle besitte et lydopptak av intervjuet vårt, med tanke på anonymitetshensyn. Misbruk av dette materialet kan naturligvis være svært skadelig for anonymiteten deres. Fordi intervjuet er basert på notater tatt fortløpende, er dermed ikke intervjuet med politiet direkte sitater. Jeg føler derfor ikke samme ansvar for at de skal godkjenne ordleggingen. Som årsak nummer to gikk vi gjennom hovedpoengene rett etter intervjuet, der politiet bekreftet disse. Politiet er til en viss grad gitt mulighet til å korrigere utsagnene sine, og jeg mener derfor at jeg har gitt informantene god mulighet til godkjenning av intervjumateriale.

Birgitte

Intervjuet med Birgitte var det første jeg tok opp på bånd, og hun var en av de tre jeg kontaktet i første omgang over e-post. Igjen opplevde jeg en informant som skilte seg betydelig ut fra de jeg hadde snakket med tidligere. Der Katja var personlig og detaljert, var Birgitte fokusert på temaene jeg hadde sendt henne per mail. Etter intervjuet har jeg notert meg følgende: ”Enda et eksempel på hvor forskjellig informantene mine er, Birgitte var rett på sak, virket meget ærlig og profesjonell. Det ble et ganske kort intervju.” Dette førte til en relativt kort

transkripsjon på ca. 9 sider. Til sammenligning var transkripsjonen av Katja sitt intervju på 19 sider, redigert ned til 15 etter jeg gikk gjennom det og tok ut personsensitive emner. Birgitte var også den første som mottok transkripsjonen av intervjuet vårt til godkjenning og jeg fikk rask respons. Hun hadde ingen innvendinger, og jeg anser dette intervjuet som ganske rett-frem i forhold til etiske hensyn.

Katja

Informanten jeg hadde hyppigst kontakt med var Katja. Dette er også den jeg har tatt mest hensyn til i forhold til den informasjonen jeg samlet i intervjuene vi gjennomførte: tre i alt. To av disse er transkribert og ligger til grunn for analysekapittelet. Vi møttes totalt fem ganger. Katja sin grense mellom personlig og profesjonell var til tider uklar, og grenset mot intervjumateriale jeg ikke ønsket å benytte meg av i oppgaven fordi jeg hadde vanskeligheter med å skille mellom hva som var relevant for temaet eller ikke. Det var også uklart hva hun ønsket at jeg skulle inkludere, da hun gjentatte ganger spurte om hun ble tatt opp på diktafon angående personsensitive opplysninger. Det var derfor essensielt for meg at Katja fikk gå igjennom transkripsjonene som var slått sammen til ett intervju, og vi hadde et møte for å gå igjennom dette.

Katja inkluderte meg også i prosjekter utenfor det jeg bidro med, slik som samtalen med den prostituerte. Katja er den informanten jeg har fått best kontakt med i løpet av innsamlingsperioden min, hun har stilt opp på mange samtaler og generøst delt sin tid og kunnskap med meg. Skillet mellom Katja som profesjonell og personlig har til tider vært vanskelig å trekke, derfor har jeg lagt så mye tid og omhu ned i de etiske retningslinjene bak intervjuet med henne. Metodisk fremstår det som avgjørende for at jeg har kunnet benytte meg av intervjuet vårt.

Politiet

Som nevnt møtte jeg politiet på et seminar og avtalte intervju med dem. Jeg opplevde politiet som meget samarbeidsvillige. Ettersom politiet ikke ønsket at jeg skulle ta lydopptak av intervjuet vårt er transkriberingen basert på mine egne notater skrevet under intervjuet, renskrevet kort tid etter at intervjuet var gjennomført. Politiet er bevisst at jeg tok notater, og jeg gikk gjennom hovedpoengene i intervjuet på slutten av samtalen vår slik at de kunne klarere utsagnene sine dersom de følte seg misforstått. Politiet var også opptatt av hvordan jeg som forsker oppfattet dem, noe vi hadde en liten prat om mot slutten av intervjuet. Der fikk de komme med kommentarer til det jeg anså som hovedpoengene.

Bearbeiding av materiale og analysegrep

Det er et sentralt poeng i analysen at informantene jobber under ganske forskjellige arbeidsbeskrivelser. Dette påvirker hvordan de snakker om prostitusjonsfeltet. Ettersom informantene selv fikk være med å styre hva vi snakket om under intervjuet, alt etter hva de var opptatt av, er det ikke hensiktsmessig å arrangere analysen etter felles tema. Fordi jeg har tillatt informantene mine mye bevegelsesrom når det kommer til valg av temaer i intervjuet, har jeg fått innsikt i ulike hverdager, arbeidsspørsmål og forståelser av fenomenet prostitusjon. Jeg har valgt diskursanalysen som analytisk grep fordi den tillater meg å analysere frem tre forskjellige meningsunivers. Med meningsunivers mener jeg dermed både deres arbeidsinstruks/ situasjon, daglige gjøremål samt ideer og forståelser av prostitusjon. Denne forståelsen av meningsunivers er synonymt med en måte å forstå begrepet diskurs på.

Analysen er først og fremst en diskursanalyse, med elementer av Charmaz sin 'grounded theory.' Grounded theory har retningslinjer som tilbyr generelle prinsipper der man utvikler teori gjennom begrepsutvikling, med fokus på koding av data (Charmaz 2010). Videre er journalen jeg førte i innsamlingsperioden en form for det Charmaz kaller 'memo-writing,' som hun anser som en viktig prosess mellom innsamling og analyse (Charmaz 2010: 72). Charmaz påpeker at memo-writing gir anledning til å analysere innsamlet data og 'koder' tidlig i innsamlingsperioden, slik at man lettere kan gjenkjenne sammenhenger og gjøre tidlige sammenligninger (2010: 72). I eget prosjekt har memo-writing, eller det å føre en journal med tanker og refleksjoner, vært et nyttig redskap når jeg så har skullet begynt å skrive analysekapitlene. Gjennom disse memoene har det vært mulig å 'gå tilbake i tid' – slik at jeg har kunnet huske hver intervjusituasjon bedre.

Diskursanalyse

Diskursanalyse er et relativt nytt konsept innen humaniora, men grunnsteinene for analyseverktøyet er på ingen måte en ny oppdagelse. Den franske filosofen og idéhistorikeren Michel Foucault anses som en av de første som benyttet diskursanalysen. Foucault er for så vidt også et godt eksempel på hvor forvirrende diskursanalyse kan oppleves, ettersom han selv endret betydningen og definisjonen av diskursanalyse flere ganger i løpet av forfatterskapet. Begrepet er veletablert i akademia i dag, men samtidig blir 'diskurs' ofte brukt uten at forfatteren redegjør for betydningen av begrepet slik de benytter seg av det (Jørgensen og Philips, 2008: 9). På denne måten oppstår begreper slik som 'likestillingsdiskursen' eller 'helsediskursen,' uten at det nødvendigvis er gjort rede for når, hvor og hvordan diskursen oppstod.

Dette kapittelet demonstrerer hvordan metode og teori blir uatskillelige innen diskursanalysen, og dermed utgjør en pakkeløsning (Jørgensen og Philips, 2008: 12). Jeg tar utgangspunkt i Agnes Bolsø sin formulering av diskurs:

”Et tekst- og hendelsesnettverk, eller et mønster eller en klynge av tale, tekst, praksis (sosiokulturelle representasjoner, sosial handling, utsagn, materialitet) som vi avgrenser og navngir.”⁸

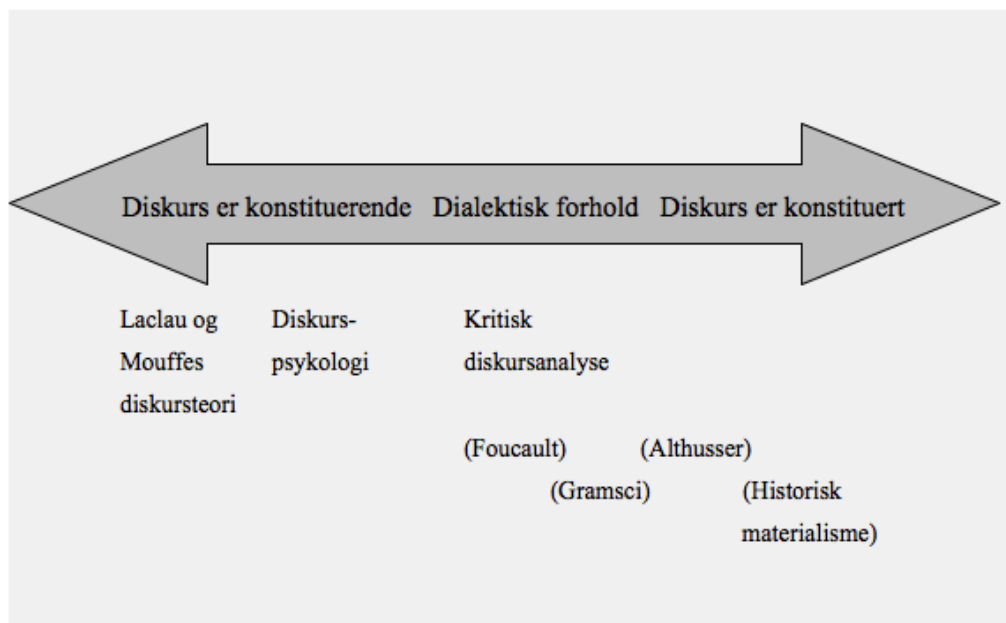
Dette er en inngang som er basert på Michel Foucault sin forståelse av diskurs. Han har flere forståelser. Denne ligner mest på den ene av dem, der jeg i tillegg til tekst og tale har lagt til praksis. Den opererer på et generelt nivå, men plasserer tyngde på avgrensingen av mening basert på tekst, tale og praksis. Diskursen er altså en bestemt måte å forstå og snakke om verden, samt å praktisere på (Jørgensen og Phillips 2008: 9). Diskursanalysen i denne masteroppgaven innebærer å avgrense og navngi ’pakker’ av ideer og praksiser hos aktørene jeg har intervjuet. Jeg kaller disse ’pakkene’ diskurser og meningsvers om hverandre, og disse begrepene er altså å betrakte som synonyme.

Jørgensen og Phillips legger vekt på at når man er tett på en diskurs kan det være vanskelig å se den som akkurat dette, som: ”...socialt konstruerte betydningssystemer som kunne have vært annerledes” (Jørgensen og Phillips 2008: 31). Som forsker er man derfor ute etter å avdekke hvordan noen utsagn helt ’naturlig’ blir anerkjent som sanne: man er ute etter å finne ’selvfølgelighetene’ (Ibid.). Dersom man ser våre handlinger som midlertidige fastlåsnings av betydning i et ubestemmelig terreng, vil disse reprodusere eller forankre herskende diskurser og dermed samfunnets innredning (Jørgensen og Philips 2008: 47). Diskurser gjør det mulig, på en smal empirisk grunn, å finne frem til viktige forståelser av prostitusjon av de menneskene som jobber tettest på dem.

I boken *Diskursanalyse som teori og metode* benytter Jørgensen og Phillips seg av en figur for å illustrere tre forskjellige måter å se diskurs på (2008: 29). De advarer selv mot at denne fremstillingen av diskurs ”skal læses med lidt god vilje, for teoriernes kompleksitet bliver nødvendigvis redusert, når de stilles op på én linje” (Ibid.):

---

⁸ Utdrag fra forelesning holdt av Agnes Bolsø i faget KULT 3310, 23.09.2011. Denne forståelsen av diskurs benyttes også i artikkelen *Mission accomplished? Gay elitism and the constant misery of a minority*. 2008.

Figur 1.1

Jeg benytter meg av denne modellen for å illustrere inngangen jeg har valgt til diskursanalyse, som på modellen er 'Dialektisk forhold.' I en dialektisk diskursanalyse er spenninger og motsetninger i teksten viktige komponenter av analysen. Eventuelle motsetninger og/eller tvetydigheter i teksten er med andre ord ikke uvanlig, ettersom forholdet mellom arbeidssituasjonen og språket/måten informantene ordlegger seg på er kompleks. Jørgensen og Phillips (2008) plasserer dialektisk diskursanalyse i samme kategori som kritisk diskursanalyse, men gjør leseren bevisst på at denne inngangen til diskursanalyse har sine svakheter.

En kritikk av kritisk diskursanalyse går på hvordan forholdet mellom diskurser og den sosiale verden blir presentert. Jørgensen og Phillips skriver at "...det samlede bilde levner ikke meget plads til, at de diskursive praksiser også kan virke tilbake på den større sosiale orden" (Jørgensen og Phillips 2008: 102). Det er altså tegnet et skille mellom diskursen og den sosiale orden i en kritisk diskursanalyse. Jørgensen og Phillips mener dette skillet blir kunstig. Denne kritikken finner vi også i Agnes Bolsø sin artikkel *Mission accomplished? Gay elitism and the constant misery of a minority*, hvor skillet mellom diskurs og den sosiale verden (altså arbeidssted, arbeidsretningslinjer m.m.) ikke er hensiktsmessig: de glir inn i hverandre. Det samme gjelder for meningsuniverset/ diskursen i denne oppgaven: arbeidsplassen, den sosiale verden, er grunnlaget for meningsuniverset/diskursen. Fjerner man den sosiale orden fra diskursanalysen vil ikke meningsuniverset ha samme betydning.

Jørgensen og Phillips påpeker at det er ikke diskursanalytikerens ærend å komme 'bak' diskursen i analysen sin, eller å finne ut hva folk virkelig mener når de sier det ene eller det andre. Utgangspunktet er at man aldri: "...kan nå virkeligheten udenom diskurserne, og det er derfor diskursen i sig selv, der utgør genstanden for analyse. I den diskursanalytiske undersøgelse gælder det altså ikke i første omgang om at sortere hvilke udsagn om verden, der er rigtige eller forkerte i ens materiale." (Jørgensen og Phillips 2008: 31). Jeg er på jakt etter mønstre i utsagnene som igjen sier noe om meningsuniverset. Diskursen er en avgrensning av mening basert på intervjuene med aktørene i hjelpeapparatet og kunnskap om hva arbeidet deres består i.

I de tre påfølgende kapitlene har jeg analysert frem tre meningsunivers/diskurser. Begrepene meningsunivers og diskurs behandles her som synonyme. Kombinasjonen av tekst, tale og praksis gir slik grunnlag for å analysere frem meningsuniverset/ diskursen, og er 'pakker' av mening. Diskursanalysen gir mulighet til å avgrense temaer i intervjuteksten og avdekke såkalte 'naturligheter' som diskursene trekker på.

Kapittel 3: En brukernær gatediskurs

Denne analysen tar for seg intervjuet med Birgitte som jobber på et byomfattende tiltak for kvinner og menn i rusmiljøet. Stillingen hennes ble opprettet et par år tilbake i tid, og har ingen direkte relasjon til sexkjøpsloven. Klientellet Birgitte forholder seg til er hovedsakelig rusavhengige kvinner og Birgitte estimerer at "...i perioder har 80-90% prostituert seg." Hun driver oppsøkende feltarbeid, og tilbyr på grunnlag av hennes erfaringer i feltet det hun ser behov for av tiltak. Et av disse tiltakene er faste dager i uken der brukerne av tjenesten inviteres til sosiale sammenkomster. Birgitte sin funksjon er flerdimensjonal: hun tilbyr rusavhengige kvinner en fortrolig samtalepartner og bidrar med et samlingssted der kvinnene kan bidra i dagligdagse gjøremål. Samtidig har hun gjennom arbeidsbeskrivelsen fokus på mental og fysisk helse.

I denne analysen vil jeg belyse hvordan Birgitte omtaler prostitusjonsfeltet. Gjennom hele intervjuet er det tydelig at Birgitte sitt fokus ligger hos brukerne og det de uttrykker av behov. Som nevnt har senteret faste dager hvor de tilbyr sosiale sammenkomster for brukerne, og Birgitte forklarer at: "Vi gjør meningsfulle ting sammen. Fordi at gjennom slike meningsfulle aktiviteter så har vi veldig gode samtaler." Meningsfulle ting, slik Birgitte selv beskriver det, kan være en dagligdags aktivitet slik som matlaging, som igjen åpner for videre samtale om alvorligere temaer. Birgitte legger vekt på at: "De må delta aktivt... Det skaper noen trygge rammer. De kan komme frem med de tingene de har på hjertet." Birgitte tilbringer mye av jobbdagen med brukerne, enten i oppsøkende gatarbeid eller sosiale sammenkomster, og det er denne kunnskapen hun bringer videre til meg i intervjuet. Meningsuniverset hennes er derfor sterkt påvirket av kvinnene hun jobber med daglig.

Effekter av sexkjøpsloven

Det er jeg som først bringer opp sexkjøpsloven i intervjuet, da jeg spør Birgitte hvilke konsekvenser sexkjøpsloven har ført til i hennes arbeid. Birgitte jobber som sagt ut ifra det brukerne selv uttrykker behov for, og slik hun opplever det er ikke sexkjøpsloven i seg selv et fokus. Jeg spør Birgitte om hun har merket forskjell i samtaletema hos brukerne etter ankomsten av sexkjøpsloven:

"B: Jeg kan ikke si at vi har merket noen stor forskjell altså. Og det er for så vidt ikke noe tema for jentene som går her den loven...

C: Nei?

B: Nei

C: Det er ikke noen diskusjon rundt det?

B: Nei

C: Er det noen gang blitt prøvd å ta opp til diskusjon?

B: Ja, det var jo mye rundt 2009 når loven kom da. Det er ikke noe jeg tar opp til diskusjon, nei. Fordi de styrer hva vi prater om. Det har jeg ikke følt har vært nødvendig.

...

C: Det er interessant, at de ikke bringer det opp selv.

B: Ja, men det var jo egentlig det vi forutså og.

...

Altså, politiet klarte ikke å ta de kundene der før, og de klarer heller ikke å ta de nå.”

Her kommer det fram at sexkjøpsloven ikke fremstår som et stort samtaleemne for Birgitte på jobb. Det viser også at Birgitte fremstår som sterkt påvirket av hva brukerne velger å fokusere på i arbeidet sitt. Ut ifra utsagnet over virker sexkjøpsloven å falle i bakgrunnen i arbeidet til Birgitte, ettersom hun oppfatter at det ikke er noen diskusjon rundt den: det er ikke noe tema for jentene.

Birgitte sin stilling er ikke direkte knyttet til sexkjøpsloven. Stillingen hennes har ikke samme nære relasjon til loven som Katja og politiet har. Birgitte møter derimot daglig mennesker som i en periode av livet har prostituert seg eller fortsatt gjør det, og er slik indirekte påvirket av loven. Jeg spør Birgitte hvordan hun reagerte da hun først hørte om kriminaliseringsloven: ”Umiddelbart så var jeg veldig åpen for det feltet her... og det norske prostitusjonsmiljøet, eller vi som jobber med det, vi var veldig delt i to. Der de private aktørene var mer for loven, mens andre kommunale tiltak var mer negative husker jeg.” Senteret Birgitte jobber på er kommunalt, og når hun beskriver at ’vi som jobber med det, vi var veldig delt i to,’ forstår jeg det slik at hun plasserer seg innen de kommunale tiltakene sitt standpunkt til loven: ’mer negative.’

Når det kommer til hvorvidt loven kan anses som effektiv på grunnlag av tyngden i det å ha en slik lovgivning i seg selv, kommenterer Birgitte: ”Jo, jeg skjønner jo på en måte litt hva de tenker. Fordi at det er forbudt å røyke hasj så vil det være en ekstra terskel for en viss prosent av befolkningen. Men la oss si, 60% gjør det allikevel da.” Her er Birgitte inne på ideen om samfunnet der lovverket ideelt sett vil påvirke enhver til å avstå fra ulovlige handlinger. Birgitte sier: ”Så det er klart, en viss bremsende effekt vil en lov ha. Fordi noen er mer lovlydige enn andre. Men forsvinnende lite i forhold til ressurser.” Birgitte anser at loven i seg selv ikke er nok, det er ikke nok ressurser til å følge opp loven.

Vedrørende kunnskap om sexkjøpsloven har Birgitte fulgt med i debatten som oppstod rundt den. Ettersom hun jobber så tett på brukerne er det ikke overraskende at de i stor grad var med på å styre hvordan Birgitte oppfatter

loven. Birgitte sin holdning til sexkjøpsloven kommer tidlig på banen når vi snakker om hvordan hun opplever sexkjøpsloven gjennom samtaler med brukerne: ”Jeg hørte på hva damene sa da, når det her var mer i media, og når det var mer et tema... så i XXX så var det allerede så skjult, at en lov ville ikke ha en funksjon, annet enn å gjøre det enda mer skjult for en sårbar gruppe. Mener jeg da. Så jeg var imot loven. Og det var damene i miljøet og.” Birgitte legger vekt på at sexkjøpsloven ville gjøre prostitusjonsmarkedet ’enda mer skjult for en sårbar gruppe.’ Hun sier så at hun var imot loven, og det var damene og.

Til tross for at Birgitte sier hun var imot sexkjøpsloven er det i avsnittet over en underliggende ambivalens i forhold til hva Birgitte mener om prostitusjon: at det for henne i utgangspunktet er en sårbar gruppe som påvirkes negativt av sexkjøpsloven. Det er altså noen som har behov for beskyttelse fra før av: i dette tilfellet de rusavhengige Birgitte jobber med som også har prostituert seg. De er en allerede i en sårbar posisjon - prostitusjon kommer som en faktor i tillegg til rus for brukerne til Birgitte. Det vil vise seg at Birgitte sitt forhold til prostitusjon kan fremstå som ambivalent basert på utsagnene hennes.

Basert på observasjoner i arbeidet sitt anser ikke Birgitte sexkjøpsloven som særlig effektiv. Som Birgitte sier: ”...det har jo ikke hatt noen stor betydning for rusdamene. Der prostitusjon foregår som før det.” Faktiske effekter av loven på kundekretsen til brukerne slik Birgitte har observert det er begrenset: ”Det man fryktet var vel at de snille kundene skulle bli borte, de som ville følge en slik lov, mens de slemme kundene, de som allerede gikk over streken ville fortsette. Men nå virker det som at kundegrunlaget er likt som det var før loven.” Samtidig som Birgitte uttaler at kundebasen til brukerne hennes ikke har forandret seg, finnes det spenninger i teksten som viser tegn til at dette kanskje ikke stemmer helt. Lenger ut i intervjuet, så snart sexkjøpsloven som tema kommer i bakgrunnen, forteller Birgitte at det finnes effekter av sexkjøpsloven som ’damene’ hennes opplever. Spørsmålet er da hvilke eventuelle endringer som Birgitte forteller om utspiller seg?

Forståelser av prostitusjon

I intervjuet vårt spør jeg Birgitte om hun mener loven er en god måte å bekjempe prostitusjon på. Her er Birgitte tydelig: ”Nei, jeg synes ikke det. For det er en rettighet mennesker har, å bruke kroppen sin også på den måten, faktisk. Og det er ressurssterke folk som gjør det. Som ikke gjør det bare for dop. Så det har de rett til, og det kan ingen forby.” Her kommer det frem at Birgitte er imot loven. Prostitusjon fremtrer i Birgitte sitt utsagn som en prinsipp sak – folk skal få bruke kroppen sin ’på den måten.’ Måten hun omtaler prostitusjon som en rettighet, fordi kroppen skal kunne brukes slik man selv

ønsker, tyder på et liberalt syn på prostitusjon. Samtidig legger Birgitte vekt på at det er ressurssterke folk som velger å prostituere seg, og det fremstår slik som at de prostituerte ikke plasseres i en offerkategori.

Det er derimot indre motsigelser å finne i uttalelsen over. Birgitte sier først følgende om prostitusjon: "...det er en rettighet mennesker har, å bruke kroppen sin også på den måten, faktisk." Som nevnt er dette et liberalt syn på prostitusjon, og går vekk ifra offerrollen som ofte skapes når man snakker om prostituerte. Birgitte følger så opp dette med å understreke at det finnes og: 'ressurssterke folk som gjør det.' Med andre ord at det også er ressurssterke folk som prostituerer seg. Det at Birgitte har behov for å understreke at det *også* kan være ressurssterke folk som prostituerer seg skaper et bilde av at prostituerte ikke typisk er ressurssterke. Birgitte sin nærhet til brukerne gjør at hun ikke i utgangspunktet er villig til å kalle dem ofre, men samtidig eksisterer det spenninger i uttalelsene hennes som bygger opp under ambivalensen rundt hva hun mener om fenomenet prostitusjon.

Jeg ber Birgitte utdype hva hun mener når hun snakker om prostitusjon som begrep: "Ja, da tenker jeg kroppslig tjenesteytelse. Med penger eller narkotika som gjentjeneste..." Dette er noe Birgitte opplever i arbeidet sitt, at kvinner bytter sex mot penger eller narkotika. Slik Birgitte ser det innebærer prostitusjon at "...man selger ikke kroppen sin, man selger en tjeneste." Birgitte mener at prostitusjon er arbeid som har å gjøre med bestemmelse over egen kropp, og inntar slik et liberalt syn på prostitusjon. Dette er en kontrast til for eksempel Høigård og Finstad, og deres beskrivelse prostitusjon som vold mot kvinner i *Bakgater*.

Selv om Birgitte argumenterer sterkt for at man skal kunne bruke kroppen sin til det man selv ønsker, finnes det en spenning i utsagnene hennes, ettersom hun konstaterer at prostitusjon likevel er et problem: "De som kjøper sex har allerede gått over noen grenser, så om det er lovlig eller ikke, det tror jeg ikke har så mye å si for dem. Det er jo like mye prostitusjon som før loven. Så det er ikke måten å bli kvitt ...(pause)... problemet på." Birgitte beskriver her at kunden har gått over en grense. Denne koblingen er interessant fordi 'grensen' som krysses kobles opp mot problemet. Med andre ord er steget å ty til prostitusjon et problem. Det er en grense å krysse for den som kjøper sex, hvilket tyder på at de skiller seg fra 'andre.'

Birgitte beskriver etterspørselen for prostituerte på følgende måte: "I en ideell verden skulle man kanskje ønske at det ikke var et tema. At alle hadde hver sin partner, og var fornøyd med det. Men det er jo ikke sånn i verden. Så realistisk sett er det jo helt på trynet å tro at en lov skal endre det der." Også i dette utsagnet kommer det frem at prostitusjon for Birgitte ikke er del av den ideelle

verden, altså et problem. For Birgitte er det urealistisk at sexkjøpsloven skal eliminere prostitusjon, men hun er villig til å innrømme at i en ideell verden hadde ikke prostitusjon vært et behov. I meningsuniverset til Birgitte er loven negativ fordi den gjør at kvinner i en allerede sårbar situasjon utsettes for ytterligere fare.

'Den gode samtalen'

Jeg leser Birgitte sitt beskyttende forhold til brukerne i den retning at hun i stor grad sympatiserer med 'damene' hun treffer i arbeidet sitt. De er i en sårbar situasjon fordi de er rusmisbrukere. Birgitte sin oppfatning av loven er antageligvis formet av hennes erfaringer innen arbeidsfeltet. I meningsuniverset hennes fører den brukernære gatediskursen til at Birgitte fungerer som en slags beskytter av sine brukere. Hennes deltagelse i feltarbeidet utgjør en stor del av hvordan hun selv posisjonerer seg som hjelpeapparat: som en aktiv, oppsøkende person man kan betro seg til. Det blir desto viktigere for Birgitte å fungere som en lojal aktør ovenfor brukerne, fordi deres sårbarhet bidrar til å gjøre livene deres enda vanskeligere etter at sexkjøpsloven ble et faktum.

Jeg er i innledningen inne på det Birgitte beskriver som gode samtaler: "Fordi at gjennom slike meningsfulle aktiviteter så har vi veldig gode samtaler." Samtalene skjer gjennom meningsfulle aktiviteter. Birgitte forklarer at dette kan være noe så enkelt som å lage mat sammen. I en slik setting vil det være lett å betro seg til Birgitte. Målet med denne samtalen er sannsynligvis å skape tillit, et lojalitetsbånd mellom Birgitte og damene. Slik kan hun finne ut hva de ønsker og behøver av tiltak og støtte. 'Den gode samtale' blir slik en viktig del av arbeidet til Birgitte, fordi den gir kunnskap om damene.

Norsk/ utenlandsk

Meningsuniverset til Birgitte er sterkt påvirket av hennes nære forhold til brukerne. Hun uttaler i begynnelsen av intervjuet at sexkjøpsloven ikke har hatt noen betydelig effekt på livet til brukerne av senteret hun jobber på. Vi kommer inn på en kritikk av sexkjøpsloven i forhold til utenlandske prostituerte som blir tatt for salg av sex, der Birgitte sier følgende om sexkjøpslovens effekter på de utenlandske: "For de reiser jo bare – so what – neste natt har de et annet hotell, så det spiller ingen rolle." Birgitte beskriver hvordan hun oppfatter at de utenlandske prostituerte påvirkes av loven, med at disse kvinnene har mulighet til å bare reise videre. Sexkjøpsloven vil altså ikke utgjøre stor forskjell i livene deres.

Birgitte sammenligner situasjonen til de utenlandske som blir tatt av politiet for å selge sex, med norske prostituerte på følgende måte: "... et mye større problem for dem, som risikerer i en helt annen grad å bli stigmatisert i nabolaget

sitt, og som må flytte. Og det er ikke bare-bare. Det å ha redselen hengende over seg da, om at en blir kastet ut igjen. Så det... helt klart vil jo de fastboende komme verst ut av det.” Her skjer det en endring i måten Birgitte legger frem effekter av sexkjøpsloven, ettersom Birgitte her snakker om brukerne hun forholder seg til i arbeidet sitt og hvordan sexkjøpsloven påvirker hverdagen deres. Fra å omtale sexkjøpsloven som en lov som ikke har hatt særlig effekt i livet til ’damene,’ kommer det frem at de opplever redsel over å bli tatt for å selge sex.

Sårbare grupper settes i en enda mer prekær situasjon med sexkjøpsloven, og Birgitte identifiserer norske prostituerte som en spesielt sårbar gruppe. Tidligere i intervjuet uttaler hun at brukerne hennes ikke har merket særlig forskjell etter ankomsten av sexkjøpsloven. Når Birgitte så identifiserer en effekt loven har hatt på de norske prostituerte sitt liv anser jeg dette som en meget interessant vending i intervjuet. Dette fordi det viser hvor sterk den ’sosiale orden’ er for Birgitte, altså arbeidsplassen hennes. Hun snakker fremdeles på vegne av de hun ønsker å beskytte: brukerne. Stigmatiseringen som Birgitte omtaler i avsnittet over er viktig i meningsuniverset fordi rusavhengige er allerede del av en tung samfunnsstigma. Som jeg har nevnt tidligere virker det som beskyttelse og ivaretagelse av brukerne er et meget viktig aspekt av jobben for Birgitte. Brukerne er norske, og slik blir et fokus på disse naturlig.

Birgitte uttaler som følger: ”Jeg har vært med politiet ut jeg, og de gjør en veldig god jobb... De prøver å ikke plage damene, ikke sant, men de er jo nødt til å varsle huseier om at her foregår det prostitusjon. Og da har du mennesker som er i en vanskelig situasjon som kanskje kjenner samfunnet her dårlig, og ikke vet å få sine rettigheter som blir satt på gata. Og da er det jo damene som taper på det.” Birgitte fremlegger her er et velkjent argument i den norske prostitusjonsdebatten, som går ut på at det er de som selger sex som lider under loven fordi den bringer aktiviteten under jorda og gjør arbeidet deres mer risikofyllt. Birgitte gjør derimot ikke et klart skille mellom norsk og utenlandsk, men fokuserer på sårbarheten til de prostituerte.

Birgitte påpeker også på et annet punkt i intervjuet hvordan hun anser at kriminaliseringsloven gjør arbeidet til prostituerte vanskeligere: ”Ja, greit, på papiret så skal loven straffe mannen, men...” Her er Birgitte inne på straffelovens § 202a, der kjøp av seksuelle tjenester straffes ”Med bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler....” (Straffeloven § 202a). Til tross for dette finner Birgitte ikke rent sjelden at det er den som selger sex som kjenner effektene av loven best: ”Jeg ser jo negative sider, de damene som blir jaget fra leiligheten sine. Og jeg leste at hotellene sender ut noen lister over personer som ikke får bruke hotellene... Så de nekter kvinnene å leie rom. Da er det jo de som lider for det.” Birgitte sitt utsagn er et eksempel på hvordan hun i arbeidet sitt

plasserer fokus på praktiske effekter av loven. Hun ser hvilke effekter loven har på hennes 'damer.' Dette leder tilbake til meningsuniverset hennes som er sterkt preget av de erfaringene hun har gjort seg i feltarbeidet og en lojalitet til brukerne. Hun er først og fremst en beskytter av brukerne sine, en lojal støttespiller.

'Sammensausa' begreper

Meningsuniverset til Birgitte er sterkt preget av nærheten til brukernes hverdag. I intervjuet med Birgitte kom det ikke frem at menneskehandel er del av brukerne sin hverdag i særlig stor grad, dette har gjerne sammenheng med at de fleste av brukerne er norske kvinner. Det er derfor ikke overraskende at Birgitte plasserer så lite fokus på menneskehandel i intervjuet. Det betyr derimot ikke at menneskehandel ikke er tilstede i bakgrunnen av arbeidet hennes, men at det havner nettopp der - i bakgrunnen. Birgitte viser derimot flere ganger i intervjuet at hun har et bevisst forhold til både prostitusjon og menneskehandel som fenomen.

Når det kommer til sexkjøpslovens effekt på prostitusjonsmarkedet kommer vi inn på menneskehandel. Jeg spør Birgitte hvordan hun anser fenomenet menneskehandel i forhold til sexkjøpsloven: "Ja, det synes jo er litt sammensausa da. At menneskehandel og prostitusjon nødvendigvis skal sauses i hop. For menneskehandel er jo et veldig stort begrep. Og menneskehandel, det må man jo bekjempe uavhengig av om man skal ta kunder i prostitusjon eller ikke." Birgitte bringer her frem skillet mellom prostitusjon og menneskehandel som fenomen, og viser at hun anser disse to begrepene som separate. Birgitte påpeker at: 'menneskehandel, det må man jo bekjempe uavhengig av om man skal ta kunder i prostitusjon eller ikke,' og viser slik et klart skille mellom menneskehandel og prostitusjon.

Birgitte har et godt arbeidsforhold til politiet, og har vært ute i feltet med de tidligere. Hun beskriver hvordan hun oppfatter at politiet forholder seg til saker med menneskehandel og prostitusjon: "Men det er jo klart, kanskje for politiet, så kjennes det som om det henger sammen." Jeg ber henne utdype hva hun mener, og vi snakker da om hvordan loven påvirker arbeidet til politiet: "Det er jo gjennom arbeidet, etterforskningen de gjør, gjennom annonser og slikt, at de finner frem og avdekker menneskehandel. Men det gjorde de jo som sagt før loven kom. Og menneskehandel er jo noe annet en prostitusjon." Sexkjøpsloven anses altså som en bidragsyter til at menneskehandel blir oppdaget av politiet, men Birgitte legger vekt på at dette skjedde også før loven kom.

Den brukernære gatediskursen

Meningsuniverset til Birgitte er preget av en arbeidshverdag der hun jobber tett på brukere sine. Hun tilbringer mye av arbeidsdagen sin ute i feltet, og denne nærheten til 'damene' kommer frem i intervjuet vårt flere ganger. Birgitte har et lojalt forhold til brukerne sine, og viser både omsorg og vennskap til 'damene.' Dette kommer blant annet frem gjennom måten hun snakker om damene, men også i det som ikke blir sagt direkte. Birgitte mener først at sexkjøpsloven ikke virker å ha hatt særlig påvirkning i hverdagen til damene, men det kommer gradvis frem gjennom intervjuet at effekter av sexkjøpsloven allikevel er tilstedevarende i livene til brukerne hennes.

Birgitte er først og fremst opptatt av å ta vare på brukerne sine, hun fremstår som en beskyttende omsorgsperson. Prostitusjon kommer som en ekstern faktor til det arbeidet hun gjør, det er ikke fokuset på samme måte som det er hos de andre informantene. Meningsuniverset til Birgitte er slik preget av at brukerne hennes først og fremst er rusavhengige; prostitusjon kommer i tillegg til dette. Det er også en naturalisering av den norske prostituerte, mens utenlandske kommer mer i bakgrunnen. Samtidig er brukerne Birgitte forholder seg til norske damer, og hennes fokus på den norske prostituerte er derfor ikke overraskende.

Kapittel 4: En kommunal prostitusjonsdiskurs

Dette kapitlet tar for seg Katja, en kommunal prosjektleder i arbeidet mot menneskehandel og prostitusjon. Arbeidet hennes er veldig forskjellig fra Birgitte sitt. Katja har først og fremst en kontorjobb, men er også aktiv som foredragsholder og organisator av seminarer. Hun utfører også feltarbeid, slik som intervjuer, i begrenset grad. Stillingen hennes ble opprettet i direkte sammenheng med sexkjøpsloven fra januar 2009, og loven ble derfor et naturlig returpunkt i intervjuet vårt. Katja hadde ikke tidligere jobbet med prostitusjon eller menneskehandel, og satte seg inn i debatten i kjølvannet av sin nye stilling. Som offentlig forvalter av lovverket er arbeidet hennes derfor dominert av sexkjøpsloven, men også straffeloven som omfatter menneskehandel. Spenningen og samhandlingen mellom disse to begrepene er viktige deler av meningsuniverset til Katja, slik denne analysen vil vise.

Katja uttaler følgende om arbeidet sitt i forhold til sexkjøpsloven: ”Du kan si at på den ene siden så tenker jeg jo at når man bekjemper prostitusjon via loven, så er det jo ikke loven i seg selv som er spørsmålet heller. Det er hvordan vi som jobber mot prostitusjon bruker den. Lov er jo bare en lov. Så der mener jeg vi har et ansvar. Alle. For å bidra til at loven blir kjent, og for å bidra til at loven blir fulgt, rett og slett.” Dette er et annet nøkkelpunkt i meningsuniverset til Katja: hun anser arbeidet hun gjør som holdningsskapende, og plasserer seg selv som en ’gatekeeper’ for straffeloven. Hun legger også vekt på at ’alle’ har et ansvar når det kommer til å gjøre loven kjent og for å sørge for at den følges. Allerede her gjøres det klart hvordan hun forholder seg til sexkjøpsloven, og at arbeidsbeskrivelsen innebærer en oppfølging av sexkjøpsloven.

Sexkjøpsloven

Ganske tidlig i intervjuet stiller jeg Katja et spørsmål om hvordan hun reagerte da hun for første gang hørte at kriminaliseringsloven hadde gått gjennom: ”Vet du, da var det sånn at jeg hadde ikke gått inn i noe. Så jeg tenkte at dette må jeg lære mye om før jeg mener noe som helst.” Dette utsagnet skisserer hvordan Katja selv presenterer et veldig åpent og utforskende forhold til loven da den først kom: hvordan hun fant det fundamentalt å sette seg bedre inn i fakta før hun gjorde seg opp en mening om lovens effekt og betydning. Katja sier derimot at reaksjonene fra andre i feltet overrasket henne da sexkjøpsloven trådte i kraft i januar 2009: ”Og da begynte jeg å lære. Ja, da opplevde jeg og at folk var så utrolig sikre på hva de mente....” Her fremtrer Katja som ganske nøytral i forhold til loven når den først kom, at hun ikke ønsket å komme med en bastant mening om loven. Katja forteller videre: ”Jeg ble veldig overrasket! Over skytset i det politiske landskapet. Og at folk var så sikre da. Og jeg synes vel

også det ble tydelig at fagfolkene som jobber på kompetansesenter ikke fremstod så veldig faglige, de fremsto mer som politikere.” Katja tar her tydelig avstand til de innen fagfeltet som uttrykte sterke meninger om loven, de som var ’så sikre’ fra begynnelsen av, da loven var helt fersk. Hun savnet faglig tyngde bak uttalelsene.

Det kommer snart frem hvordan Katja forholder seg til sexkjøpsloven. Katja sier følgende om sin egen arbeidsstilling: ”Og sånn at, det er klart jeg, det at jeg ble tilsatt, det handler jo også om at man ønsker å gjøre et krafttak, i forhold til bekjempelse av prostitusjon.” I utdraget over viser Katja at hun anser arbeidsstillingen sin som en reaksjon på sexkjøpsloven innen den offentlige etaten. Riktignok tar hun ikke her standpunkt til hva hun mener om loven, men gjør det klart at den skal følges. Kaja uttaler videre at: ”...loven er ikke nok, det er nå man på en måte kan begynne å jobbe.” Jeg tolker dette utsagnet i den retning at Katja anser salg av sex er noe som må hindres, og at loven legger et godt grunnlag for hennes arbeid med å bekjempe prostitusjon; det er ikke nok med sexkjøpsloven i seg selv for å eliminere prostitusjon, men det er en god start.

Sexkjøperen og den prostituerte – lov og praksis

Fokus på sexkjøperen i forhold til loven er et gjentagende tema i intervjuet vårt, ofte bragt opp av Katja: ”...også kjente jeg jo litt på følelsene mine, i forhold til loven, og da tenkte jeg at det er jo bra at disse mannfolka får litt... ja, at det svir på pungen. Også tenkte jeg at det er jo fælt å tenke sånn, de er jo mennesker de og...” Her demonstrerer Katja det sexkjøpsloven egentlig sier, at det er kjøperen (mannen) som skal straffes. Katja sin uttalelse om sexkjøperen: ’de er jo mennesker de og,’ skaper et oss/ dem perspektiv. Behovet for å spesifisere at ’de er jo mennesker de og’ antyder at sexkjøperen i utgangspunktet skiller seg ut fra ’oss.’ Uttalelsen over kan sees som en trivialisering av sexkjøperen for å bringe dem på samme nivå som ’alle andre.’⁹ Sexkjøperen omtales som noe utenom det vanlige, og må forsvares med at ’de er bare mennesker de og.’

Det er ikke bare sexkjøperen som omtales som annerledes enn ’alle andre,’ dette gjelder også den prostituerte. Katja sier at prostitusjon går imot: ”...hva slags samfunn man vil ha,” og begrunner dette med at man som prostituert er hindret fra å bli oppfattet som alle andre. Katja utdyper dette med å poengtere at man som prostituert ”... ikke bare er et sexobjekt men at man også på en måte er et helt menneske.” Slik jeg tolker det går denne tankegangen langt i retning av å påstå at man som prostituert i utgangspunktet ikke ’på en måte er et helt

---

⁹ ’Alle andre’ benytter jeg her som en betegnelse av majoriteten slik Katja beskriver det.

menneske.' Fenomenet prostitusjon ikke passer inn i 'det gode samfunn' slik meningsuniverset til Katja skisserer det. Å være et sexobjekt er uønsket og står i veien for/ kolliderer med prosessen å bli et helt menneske. Meningsuniverset til Katja har med andre ord grunnleggende menneskelige verdier som kolliderer med prostitusjon.

Katja er meget klar på at "...det å være lovlydig, det er noe av det som ligger i det der med å utvikle et samfunn..." Hun er enda tydeligere på et annet punkt i intervjuet: "Jeg har jo et sånt forhold til lov da, at lov er noe som man regulerer og utvikler i forhold til hva slags type samfunn man vil ha." Her tolker jeg det slik at Katja sin innstilling til sexkjøpsloven går hånd i hånd med hennes holdning til prostitusjon. Meningsuniverset er i stor grad innvevd i lovverket hun arbeider ut ifra. Sexkjøpsloven blir slik et redskap i forsøket på å regulere og forme den slags samfunn man vil ha.

Jeg ber så Katja om å forklare nærmere hvordan hun mener loven kan bidra til å bekjempe prostitusjon: "Bekjempelse av prostitusjon, om loven passer til det.. eller om den bidrar til det, så mener jeg at den bidrar – sannsynligvis – til at noen vil la vær å kjøpe på grunn av at det er et lovforbud. Men om det på en måte betyr at den bekjemper prostitusjonen som et samfunnsproblem – det tviler jeg på." Sexkjøpsloven er et ideal å jobbe mot, men samtidig er Katja realistisk i forhold til at prostitusjon som samfunnsproblem fremdeles vil eksistere. Vi vender her tilbake til uttalelsene Katja gjør i forhold til hennes arbeidsoppgave, nemlig å sette et eksempel for hvordan man kan gjøre det beste ut av loven.

Vi kommer tilbake til sexkjøperen, og Katja sier at "...en erfaren mann som har jobbet på Pro-Senteret før, han sier at han er overrasket over at det er et sånt tvangsmessig forhold til kjøp av sex." Katja kommer flere ganger tilbake til dette temaet i intervjuet – hun mener at kunden har et større behov for hjelp til å slutte å kjøpe sex enn hva som er tilgjengelig per dags dato. Katja begrunner dette med at: "...da kan man jo begynne å si at da kan jo loven også sørge for at man kommer i posisjon, også må man jo utvikle tiltak for å få til den gode samtalen." 'Den gode samtalen' er basert på at sexkjøpere og prostituerte trenger hjelp for å slutte å selge/kjøpe sex. Basert på meningsuniverset til Katja er det da to aspekter ved sexkjøpsloven i effekt: å hjelpe den prostituerte ut av prostitusjon, men også å hjelpe kunden med å slutte å kjøpe.

Katja er bevisst på at hun ikke ønsker en lov som fører til bøter alene: "Og det er jo klart at hvis man skal utvikle lov så er det også noe med at rettspraksis har også betydning for hvordan loven blir tolket – så når det også er sånn at da blir det ikke bare bøter ... hvis mannen sier at han tar imot samtaler og den type ting, at det kan jo bidra til at det ikke bare blir bøter." Katja er her inne på to ting: hun mener at fokus skal være på å hjelpe sexkjøperen, samt at bøter i seg

selv ikke er nok for å bekjempe prostitusjon. Det er også behov for å få sexkjøperen til å innse at det å kjøpe sex er galt. Det er viktig for Katja at sexkjøpsloven ikke bare fører til bøter men at rommet for 'den gode samtalen' tilrettelegges, slik at sexkjøperen ikke lenger kjøper sex.

'Den gode samtalen'

Katja snakker om 'den gode samtalen' som bakteppe for å hjelpe kunden med å stoppe å kjøpe sex. 'Den gode samtalen' forblir udefinert. I meningsuniverset til Katja er målet å bekjempe prostitusjon. En rimelig tolkning av begrepet 'den gode samtale' vil da være at det skjer en veiledende prat med enten selger eller kjøper for å hjelpe dem ut av prostitusjonsmarkedet. Det er med andre ord viktig at både sexkjøperen og den prostituerte skal la seg påvirke av måten prostitusjon blir oppfattet innen meningsuniverset til Katja: i den kommunal prostitusjonsdiskursen. Slik kan det sosiale hjelpeapparatet lede dem mot det som anses som et bedre valg - å slutte å kjøpe og selge sex.

Katja gjennomfører ikke selv 'den gode samtalen' med sexkjøperen. Til dette finnes det de som er bedre egnet, slik hun ser det. Hun anser derimot denne samtalen som et viktig redskap for å nå målet med arbeidet sitt: å hjelpe mennesker med å slutte å kjøpe/ selge sex.

Årsaksforklaringer bak prostitusjon

Katja sier som følger: "De som selger frivillig - såkalt frivillig ... det er jo de som kanskje blir mest skadelidende av loven, sånn som den er i dag." Dette utsagnet har flere aspekter ved seg, men det som skiller seg ut er at Katja sier at loven går hardest ut over de som selger sex 'frivillig... såkalt frivillig.' Her synliggjøres årsaksforklaringer bak prostitusjon. Katja stiller altså spørsmålsteget ved hvorvidt salg av sex i det hele tatt kan være frivillig. Det er selvsagt ikke uventet at Katja trekker på en generell offentlig diskurs vedrørende hvorvidt prostitusjon noen gang er frivillig. Vi har sett dette i Høigård og Finstad sin bok *Bakgater*, og vi har sett det i den svenske sexkjøpsloven som er basert på ideen at prostitusjon er vold mot kvinner. Med et tilbakeblikk på Ot.prp. 48, som skriver at prostituerte: "har krav på vår solidaritet og må gis mulighet til å skape seg et annet liv" (Ot.prp. nr.48: s-5/6), fremstår Katja sitt meningsunivers som å være preget av en lignende tankegang.

Som nevnt i metode- og teorikapittelet deltok jeg i Katja sitt livsløpintervju der hun var interessert i bakgrunnen til den prostituerte. Fokuset til Katja var på barndom og oppvekst. Det er i sammenheng med dette intervjuet at Katja sin omtalelse av 'såkalt frivillig' prostitusjon blir interessant. Feltarbeidet Katja utførte, slik jeg opplevde det, var et større prosjekt der Katja allerede hadde bestemt seg for hva hun ville ha ut av intervjuet: en utredning om en

traumatiserende barndom som senket terskelen til prostitusjon for den prostituerte. Meningsuniverset har slik en bestemt oppfatning av den prostituerte: en kommunal prostitusjonsdiskurs der årsaksforklaringer bak prostitusjon dominerer.

Katja fokuserer i intervjuet på en problematisk barndom for å forklare hvorfor noen begynner å prostituere seg, da det "...kan være noe som ligger i manglende trygghet i barndommen, eller manglende utvikling av en trygg seksualitet." Denne forklaringsmodellen bak prostitusjon er en stor del av meningsuniverset til Katja slik jeg oppfatter det. Frivillighet er relativt, og slik Katja presenterte det i intervjuene vi gjennomførte har hun en forutinntatt mening vedrørende hvorvidt prostituerte har valgt å selge sex eller ikke. For Katja er ikke prostitusjon frivillig. Hun skaper med dette det jeg oppfatter som en klar offerrolle for den prostituerte. Begrenset bevegelsesrom, slik jeg tolket Katja sin fremleggelse av den prostituerte, oppstår gjennom en uklar linje i distinksjonen mellom prostitusjon og menneskehandel. Meningsuniverset til Katja preges av en uklarhet mellom lov som gjelder menneskehandel og lov som gjelder prostitusjon. På papiret er disse tydelige nok, men i en kommunal instans som jobber med både menneskehandel og prostitusjon og opplever jeg at grensene mellom disse begrepene blir uklare. Dette er en sentral del av meningsuniverset til Katja, og preger arbeidet hennes.

Menneskehandel og prostitusjon

Prostitusjon skjer av mange grunner, som ikke er min hensikt eller ønske å utforske. Skillet jeg velger å trekke er mellom prostitusjon og menneskehandel som fenomen, definert i kapittel to, er et skille Katja ikke redegjør for i vår dialog. Et resultat av dette er at det for Katja ikke finnes et skille mellom prostituerte og menneskehandel når det kommer til deres behov for hjelp ut av prostitusjon. I intervjuet med Katja var menneskehandel en stor del av samtalen, ettersom Katja sin stilling i kommunen omfatter bekjempelse av prostitusjon og menneskehandel. I begrepsavklaringen har jeg som nevnt gjort en tydelig distinksjon mellom disse to, og denne er viktig å ha i tankene fordi betydningen av begrepene ikke må forveksles. Jeg vil nå undersøke nærmere hvordan Katja snakker om nyansene mellom prostitusjon og menneskehandel, ettersom jeg har funnet at overgangen mellom begrepene til tider var utydelig, om ikke fraværende, i samtalen med Katja.

Når vi snakker om prostitusjonsmarkedet på lokalt nivå er Katja klar på at det har skjedd forandringer i denne byen, så vel som andre steder i landet de siste årene. Hun påpeker at prostituerte grunnet kriminaliseringsloven "...kommer i mer utrygge situasjoner, fordi de blir ringt til – også reiser de hjem til kunden." Det er her et fokus på de som selger sex kommer i sårbare situasjoner. Katja sin

årsaksforklaring når det kommer til prostitusjon er allerede gjort rede for tidligere i dette kapittelet: den prostituerte kan påstå at det er frivillig, men det vil sannsynligvis ligge en forklaring bak hvorfor hun sier dette, ettersom prostitusjon ikke kan være frivillig. Når det kommer til menneskehandel er det tvang som fører vedkommende ut i prostitusjon, det samme gjelder ikke nødvendigvis prostituerte som ikke er ofre for menneskehandel.

I en diskusjon om hvorvidt loven sin eksistens alene stopper prostitusjon oppfatter Katja at: "... de kriminelle nettverkene som tjener på prostitusjon ikke tenker sånn." Katja har tidligere uttalt at prostitusjon er 'såkalt frivillig,' og det blir da enkelt å omtale alle tilfeller av prostitusjon som utnyttelse av den som selger sex, basert på antagelsen at prostitusjon ikke kan være frivillig. Blant annet fordi økonomisk nød og barndomstraumer tvinger dem ut i prostitusjon. De kriminelle nettverkene som omtales her er naturlig i tilfeller av menneskehandel, men ikke når det kommer til prostituerte. Dersom Katja hadde utelatt å inkludere denne distinksjonen i ett tilfelle under samtalen vår hadde ikke det vært oppsiktsvekkende i seg selv: det er i den større konteksten at mangelen på skillet mellom prostitusjon og menneskehandel blir relevant. Katja neglisjerer til stadighet dette skillet.

Ett eksempel på hvor begrepene glir over i hverandre er når Katja snakker om afrikanske kvinner som kommer/blir bragt til Norge med den hensikt å selge sex. Hun hevder at "...det er jo heller ikke rart at Afrikanere tror at det er sex man kan kjøpe... fattige afrikanske kvinner. Tror at det er det man kan tjene penger på i Norge." Dette eksempelet er uklart, men uttalelsen er preget av ankomsten av utenlandske som kommer til Norge for å selge sex. Hvorvidt det er menneskehandel snakker ikke Katja om. Katja utdyper: " Vi utvikler på en måte når vi begynner å ta imot afrikanske, fattige kvinner... eller vi skaper situasjoner som gjør at de kan selge sex her." Her retter Katja et kritisk blikk mot det samfunnet der salg av sex er godtatt, uten å ta i betraktning hvorvidt 'afrikanske, fattige kvinner' kommer som offer av menneskehandel eller ei

Katja sin mangel på distinksjon mellom de to begrepene kan sees i sammenheng med argumentene som ligger til grunn for sexkjøpsloven, at: "Et lovforbud mot kjøp av seksuelle tjenester vil kunne bidra til å endre og bevisstgjøre sexkjøperens holdninger. På denne måten viser vi at vi som samfunn tar avstand fra at menneskers kropp skal kunne kjøpes" (Ot.prp. nr.48: s-6). Eksempelet Katja benytter seg av skiller ikke mellom hvilke kvinner det er snakk om, og hvordan disse må møtes på spesifikke måter. Det er med andre ord en grense mellom saker som har med menneskehandel å gjøre og andre prostitusjonssaker som ikke kommer tydelig nok frem i samtalen vår. I meningsuniverset til Katja blir det dermed en tendens til at alle som selger sex blir ofre, uavhengig av hvorvidt de er ofre for menneskehandel eller ikke.

Gråsoner

Det å hjelpe den prostituerte er viktig for Katja, på samme måte som hun ser behovet for å hjelpe kunden. Når det kommer til hjelpetiltak for den prostituerte understreker hun hvor viktig det er med tiltak som: "...de prostituerte vil ha sjøl. Jeg synes at det å si ja, når hun sier 'kan ikke du gjøre,' da er det kjempeviktig at de blir møtt på det. Og ikke si 'nei det passer ikke nå' eller..." Her er det sannsynligvis hjelpetiltak for å komme ut av prostitusjon Katja refererer til, ettersom hun har gjort det tydelig hva hun mener om prostitusjon og hva det gjør med den som selger sex. Det finnes derimot gråsoner for Katja, der prostitusjon ikke alltid er like lett å definere.

Jeg spør Katja hvorvidt hun anser sexkjøpsloven som en slags moralsk pekepinn: "Jeg opplever ikke dette som moralisme alene, Da igjen kommer det an på hvordan loven blir håndhevet. Jeg opplever det også som en støtte og hjelp til verdiskapning. Bærekraftige relasjoner og samliv. Verdiskapning." Da jeg ber henne om å klargjøre hva hun mener utdyper hun som følger: "...folk skal få lov til å leve ut lystene sine og ønskene sine innenfor en viss ramme, men ikke i forhold til det å bruke andre mennesker... Og jeg synes på en måte det med kjøp av kropp, å bruke penger som middel. Da bikker det liksom litt over." Ordet verdiskapning og sammenhengen Katja trekker mellom verdiskapning og bærekraftige relasjoner og samliv foreslår at det å prostituere seg er en kontrast til hva Katja ser som verdiskapning. Det er kjøp av kropp som får det til å bikke over: 'bruk av penger som middel' (for å kjøpe sex) er grensen hun trekker for bærekraftige relasjoner i meningsuniverset hennes.

På et annet punkt i intervjuet er Katja tydelig på hvordan hun forholder seg til seksualitet mellom voksne mennesker: "Jeg tror det å bytte sex, det å bytte det på en måte... altså, det er jo helt greit at... jeg har ingen skrupler mot at en mann og en kvinne har sex sammen uten at de elsker hverandre hvis de er likeverdige. Altså, bare en tiltrekning eller noe sånt, det må jo folk få gjøre akkurat hva de vil med." Det finnes med andre ord en gråson i verdiskapningen til Katja, forbeholdt at de involverte er 'likeverdige.' At to voksne, likeverdige mennesker velger å 'bytte det på en måte' ser ikke Katja som urimelig. Slik jeg oppfatter det ønsker hun ikke å være en moralsk forankrer, men fremstiller et 'sunt' forhold til kropp og seksualitet, innen visse aksepterte former.

Denne forståelsen av seksualitet er del av meningsuniverset til Katja og vi kan se dette i en større offentlig sammenheng, denne gang knyttet til det offentlige helsevesenet. Jeg vil her trekke inn Braaten sin hovedoppgave fra 2004: *Er det normalt? En studie av forståelsen av seksualitet på www.klara-klok.no*. Braaten har undersøkt forståelsen av 'normal' seksualitet på nettsiden [37](http://www.klara-</p></div><div data-bbox=)

klok.no, hvor ungdom har anledning til å stille anonyme spørsmål om temaer slik som seksualitet, rusmidler og forhold. Braaten påpeker at rådene som ble gitt om seksualitet var basert på forutsettelsen at: "...sex skal være frivillig og sex skal utøves uten å skade noen" (Braaten 2004: 75). Dette er i tråd med meningsuniverset til Katja, og omfavner også det Braaten kaller 'Kardemommelovseksualitet', der man ikke skal plage andre men være grei og snill (Braaten 2004: 81). Den kommunale prostitusjonsdiskursen Katja trekker på er i tråd med offentlig seksualitetsdiskurs slik Klara-Klok siden demonstrerer.

Jeg ber Katja om å utdype hva hun ser på som prostitusjon, og vi kommer da inn på et situasjonsbestemt tilfelle: "... det kan jo være mange prostitusjonstilfeller som ikke er ulovlig og, ikke sant. Den rikeste mannen kan jo ha en ung vakker kvinne som bare kjøper og kjøper og kjøper det hun trenger. Det er jo også prostitusjon, i den forstand da. For det er jo ikke et likeverdige kjærlighetsforhold da." Katja identifiserer et tilfelle av prostitusjon som hun anser som en gråsone, som 'ikke er ulovlig.' Hun vender tilbake til det hun i meningsuniverset omtaler som bærekraftige relasjoner og samliv. Forskjellen er at det i dette tilfellet er at: 'det er jo ikke et likeverdige kjærlighetsforhold.' Tilfellet faller altså utenfor meningsuniverset hennes, men hun mener ikke at det er 'ulovlig prostitusjon.'

Man skal altså ikke blande seg opp i andre folk sitt seksualliv så lenge det faller innenfor akseptert seksualitet. Katja fremhever at det er kjøp av kropp som er problematisk for henne: "Men, ikke sant, det er noe med at i et samfunn hvor man på en måte synes det er greit å kjøpe kropp, så... jeg ønsker å se på seksualiteten som, for mennesker, som noe annet enn bare reprodusering. Eller spenning. Altså, det dyriske i oss, jeg ønsker ikke et samfunn hvor det dyriske i oss blir fremelsket." Katja sin link mellom det å kjøpe kropp og det dyriske tenderer sterkt mot forståelsen av prostitusjon som grunnleggende usivilisert.

'Exit-strategier'

For Katja er exit- strategier løsningen på prostitusjon som samfunnsproblem. Altså strategier som skal hjelpe den prostituerte å slutte med prostitusjon. Katja fremhever at i fremtidig arbeid ønsker hun å komme i "...dialog med de prostituerte. For å få litt mer refleksjon også om de har noe valg, om de kan... altså, det å på en måte ha refleksjon rundt hvis de ikke skulle prostituere seg, hva kunne de tenke seg å gjøre da? Og litt mer aktivt gå inn og påvirke dem til å si at de har muligheter." I utsagnet over kommer det frem at Katja setter fokus på at kvinnene trenger å innse at de har andre muligheter. Det ligger til grunn en antagelse fra Katja sin side om at de ikke kjenner godt nok til alternativer til prostitusjon, for da hadde de sannsynligvis ikke valgt å prostituere seg.

Jeg har tidligere vært inne på hvordan Katja sin visjon når det kommer til å hjelpetiltak for prostituerte ser ut, nemlig at hjelpetiltakene skal tilrettelegge for de prostituerte. Katja presiserer også at mange av de prostituerte kvinnene hun har møtt har opplevd krenkende kunder, og at "...det finnes mange gale mennesker der ute." Katja fokuserer på å hjelpe den prostituerte ut av en situasjon hun oppfatter som både farlig og krenkende. De trenger å innse at de har muligheter, og den kommunale instansen trer slik inn som en hjelpende hånd.

Sexkjøperen har også en rolle i den kommunale visjonen om hvordan best mulig å utrydde prostitusjonsproblemet. Kunden skal ha tilgang til seksuell rådgivning. Katja støtter seg på andre innen feltet som jobber med tiltak rettet mot sexkjøperen da hun sier at "Det ser ut som det ligger mer bak enn bare lysten til å ha god sex. Også hos kunden. Og hvis man begynner å få den type erkjennelser så kan man jo begynne å si at da kan jo loven også sørge for at man på en måte... kommer i posisjon, også må man jo utvikle tiltak for å få til den gode samtalen – eller – og ikke bare bøter." Her vender Katja tilbake til det hun også har sagt om den prostituerte, at man må møte deres behov og jobbe derifra når det kommer til hjelpetiltak. Loven, slik Katja ser det, er da en veiledende assistanse i dette arbeidet.

Den kommunale prostitusjonsdiskursen

Innen den kommunale prostitusjons-diskursen er loven et godt utgangspunkt, men ikke nok i seg selv. Den krever oppfølging, og dette ser Katja som sitt ansvar. Det er gjentakende i samtalen med Katja at hun forstår det slik at prostitusjon ikke kan være frivillig. Samtidig gjør hun det klart at hun vil utføre arbeid som "...ikke er krenkende. Du vet det er mennesker som er krenket masse. Krenket nok, ikke sant? Ikke nødvendigvis fordi det å selge sex er eller har vært ulovlig." Katja skaper med andre ord et ganske spesifikt bilde av den som selger sex: vedkommende er, som vi har sett, sannsynligvis påvirket av en vanskelig barndom og oppvekst, gjør det neppe frivillig, defineres moralsk av det hun gjør og faller utenfor det verdiskapende samfunnet som Katja ønsker. I meningsuniverset til Katja er hjelpetiltak og exit-strategier de beste løsningene på prostitusjonsproblemet. Det ultimate målet er å eliminere prostitusjon.

Spenningen mellom menneskehandel og prostitusjon som fenomen viser seg å være en stor del av meningsuniverset til Katja, og hun plasserer også stor vekt på akseptert seksualitet. Alt dette er del av det jeg har kalt den kommunale prostitusjonsdiskursen. Bevegelsesrommet til de prostituerte begrenses og årsaksforklaringer bak prostitusjon tar presedens over situasjonsbestemte tilfeller. Dette er spesielt synlig i meningsuniverset til Katja fordi arbeidsbeskrivelsen hennes inkluderer arbeid med tilfeller av både

menneskehandel og prostitusjon: to begreper som lett glir over i hverandre i meningsuniverset til Katja. Mangelen av distinksjon mellom begrepene menneskehandel og prostitusjon, i tillegg til Katja sin forståelse at prostitusjon aldri er frivillig skaper en automatisk offerrolle for den prostituerte.

Kapittel 5: Autoritetens hjelpsomhetsdiskurs

Som i de to tidligere analysekapitlene bruker jeg intervjuet til å gjøre en diskursanalyse. Her er det snakk om politiet og hvordan de arbeider og forstår sin egen rolle. Hvordan snakker de om prostitusjonsfeltet, hvilke kategorier bruker de når de forteller og hvilken rolle spiller menneskehandel i intervjuet? Dette er noen av temaene jeg tar opp i dette kapitlet, hvor det er spesielt interessant å se hvordan politiet forstår sin egen rolle i arbeidet med og mot prostitusjon. Politiet er den informantene som kanskje sitter med det bredeste erfaringspekteret når det kommer til prostitusjonsfeltet. Det er stor variasjon i det arbeidet de gjør. Kontorarbeid er en del av jobben, men de driver også mye oppsøkende arbeid i feltet.

Representantene fra politiet hadde jobbet i prostitusjonsfeltet i flere år i en arbeidsgruppe som ikke er et direkte resultat av sexkjøpsloven, men tilpasset dens mandat. Jeg oppfatter jobben til politiet som flerdimensjonal basert på det varierte arbeidsfeltet deres: på den ene siden har de lovverket de forholder seg til og håndhever, men samtidig inntar de en rolle der de selv omtaler som 'sosionomer.' Det kommer frem i intervjuet at politiet har de prostituerte sitt velbefinnende i fokus og jobber aktivt for å kunne tilby hjelpetiltak til de som ønsker det. Slik blir balansegangen mellom å det være politi og 'sosionom' en spennende bakgrunn for analysen, og meningsuniverset deres er preget av den dualistiske arbeidsmodellen.

'Jentene'

Politiet beskriver jobben sin som: "...en balanse mellom det å infiltrere, å være på arenaen, men også en innendørs jobb på kontoret." De legger her vekt på at de har en delt oppgave når det kommer til gjennomføring av arbeidet sitt, en fin balanse mellom tilstedeværelse i feltet og overvåking: "Vi har ikke som mål, eller ambisjon, å få bort all prostitusjon. Vi ønsker å se aktørene: jenter som blir overlast, kriminelle aktører – det er dette som er hovedoppgaven vår å etterforske." Jeg finner denne ordleggingen interessant: det å skulle se aktørene i et marked som i utgangspunktet opererer gjennom å være så usynlige som mulig.

Det å skulle synliggjøre aktører som vil unngå dette i utgangspunktet kan være en utfordring for politiet. Det er særskilt det å være et skritt foran som står som et sentralt mål: "Det er viktig å jobbe forebyggende. Vi er et uromoment, det er visshet om at man ikke skal komme i fare for å bli oppdaget for prostitusjon ... Ting endrer seg, et sovende politi kan ikke se fremover, se utvikling og forandring. Vi jobber aktivt for å være ute i feltet." Nøkkelord som forebyggende,

uromoment og utvikling fremstår som klare indisier på hvordan politiet selv oppfatter arbeidet sitt, hvor avgjørende det er for dem å være synlige, kjent i miljøet og stadig selvforbedrende.

Hvem er det så politiet snakker om når jeg ber dem fortelle om prostitusjonsmarkedet? Hovedsakelig 'jenter.' Det finnes flere eksempler på bruk av denne kategorien: "Vårt arbeid mot prostitusjon er oppsøkende, vi oppsøker de prostituerte jentene, kjører dit de befinner seg, hele tiden med den tanken i bakhodet at det skal være en oppsøkende samtale" eller "De aller fleste jenter takker for samtale med oss." Innledningskapittelet er inne på hvordan denne kategorien kan virke nedsettende, da den i dagligtalen referer til et barn eller ikke myndig kvinne (Sørbø m.fl. 2007: 44).

Politiet snakker om hvordan de selv utfører arbeidet sitt på en slik måte at de oppfordrer jentene til å styre samtale selv. Dette tolker jeg som en fremgangsmåte som har oppstått etter mange års erfaring i feltet, der prostituerte ofte ikke vil prate med politiet. Jeg oppfatter videre at politiet anser denne metoden som elementær dersom de skal kunne oppnå god kommunikasjon. Til tross for at jentene får være med å styre samtalen, mener jeg at det eksisterer en underliggende antagelse fra politiet om at det er de som er i kontroll. La meg demonstrere hva jeg mener.

Ett eksempel på en slik samtale er prostituerte som også er mødre. Her har politiet en klar oppfatning på hvordan de skal opptre: "De er stolte av barna sine. Vi spør aldri om dette i starten, da faller ting i fisk. Bryter kjemien. Vi må ha en lett og ledig tone. Ufarliggjøre temaet. Spille på forskjellige knapper. De aller fleste jenter takker for samtale med oss. Jo mer kunnskap vi har, desto bedre kan vi behandle det." Her kommer det tydelig frem at det er viktig for politiet å ha en lett og ledig tone med jentene og at alvorlige temaer skal behandles til slutt for å unngå unødvendig konflikt. Slik kan politiet få mest mulig ut av samtalen, uten at den går i stå.

Som politiet sier: "Mange av de er hardhudet. En del har mottatt trusler og klarer ikke bryte ut av mønster. Noen gjør det fordi de ønsker penger, og de kan jo være ressurssterke, ser at dette er gylne penger i forhold til andre alternativer." Her demonstrerer politiet en tankegang de selv oppfatter blant prostituerte som mener at prostitusjon kan være en god inntektskilde. Men dette betyr ikke at politiet er enige. Politiet anser samtalen med de prostituerte som sentral for arbeidet deres, og har derfor funnet arbeidsmetoder som legger opp til en god samtale.

(U)frivillige ofre?

Det kommer frem i intervjuet at politiet stadig møter prostituerte som ikke vil erkjenne seg selv som ofre: ”Dette er jo kjernen av problemet. Et offer ser ofte ikke seg selv som offer.” I dette utsnittet snakker politiet riktignok om utenlandske prostituerte som holdes i Norge under tvang: ”Hovedgrunnen er at de har det bedre her i Norge som prostituert enn med tanke på alternativet. De glemmer at de er underlagt voodoo, at pengene de tjener må sendes bort. Om vi da skal komme og fortelle dem at de er et offer...” Dette eksempelet er mest sannsynlig utnyttning av kvinner i prostitusjon. Og politiet har i dette tilfellet erfart at offerrollen bør benyttes med forsiktighet. Men det er ikke kun prostituerte som holdes her under tvangsforhold som beskrives som ofre av politiet.

Politiet beskriver også offertanken med eksempler på norske prostituerte: ”Det er viktig å kartlegge offertanken. Også for offeret som ikke ser seg selv som offer. Ta et eksempel med en jente, som har råd til nye ting. Vi ser dette. Disse jentene ønsker dette, sier de.” Senere benytter jeg meg av et eksempel der politiet hadde en samtale med en prostituert som også er mor. Det er viktig for politiet at hun ikke konfronteres med betydningen av morsrollen for tidlig, at hun kan fremstå som en uansvarlig mor, ettersom hun kan gå i forsvar og nekte videre kommunikasjon. Slik jeg ser det har denne situasjonen likhetstrekk – det er viktig at jentene kan slippe unna offer-stempelet, slik at politiet tilbyr jentene en rolle der de oppfatter at de ikke blir ansett som rene ofre.

Et annet eksempel går på sexlysten til en av de prostituerte: ”Ja, hun elsker sex og finner det frigjørende. Men så kommer vi inn på historien hennes. Hun har hatt en psykiatrisk lidelse. Det slår et hull i glorifiseringen av sex. Den som ønsker å glorifisere det å selge kroppen sin, det kan være grunnen for det.” Det overrasker ikke at politiet i sitt meningsunivers anser prostitusjon som et problem og i hovedsak en uting. Blant annet forstår de det slik at glorifisering av prostitusjon har en underliggende (negativ) årsak. Et offer ser ikke seg selv som et offer, slik politiet selv sier, og er derfor ikke i stand til å se de mønstrene politiet kan gjenkjenne. Dette kan sees som et ovenfra og ned perspektiv der politiet fremstår som allvitende.

Politiet sitt behov for å skape en god samtale med jentene kan knyttes tett til fokuset de har på først og fremst å skulle hjelpe, ikke straffe: ”Underveis i arbeidet vårt møter vi også på mange sexkjøpere. Det er mange måter å komme over dem, de er ikke i fokus. For oss er hovedmålet å oppsøke jentene. Stille spørsmålet om det har det bra? Kan man svare ja på dette? Da har vi lyktes i jobben vår.” Politiet ønsker å sørge for at jentene har det bra. De er ikke hovedsakelig ute etter å ta kunder: de vil hjelpe de prostituerte ut av prostitusjon. Men hvilke 'jenter' er det egentlig snakk om? Og hva er

kvalifikasjonene for å kunne si at de har det bra? Jeg vil nå se nærmere på hvilke jenter som får plass i historiene gjenfortalt meg av politiet.

Jakten på sertifikatet – Den norske historien

Et eksempel politiet benytter seg av gjelder en norsk, ung kvinne som gjennom nettannonser selger sex for å få råd til blant annet førerkort og utdanning. Politiet sier som følger:

”Vi prøver å spille på sosiale tendenser: hva om du står ovenfor en nabo, eller bestekameraten til faren din som kunde? Hva gjør det med din egen selvspekt? Å bruke kroppen din som handelsvare?... Vi sier til henne at vi skal ikke ha deg ut av prostitusjon. Men vis til oss at du begynner å ta dette førerkortet. Dette kan hun ikke, hun ringer og sier at ut av 40-50 000 er ingenting brukt på førerkort eller studier enda. Så hun ringer oss, og sier at hun har bestemt seg for å slutte... Da føler vi at vi har gjort en god jobb... Dersom dette er sant da, da har jo dette vært hennes litt stygge hemmelighet. Nå er den mellom henne og politiet. Vi spør henne: Hva er målet ditt i livet? Vil du ha en mann å være glad i? Jobb? Barn? Hus? Hvis ja – tror du at dette gjør det enklere eller vanskeligere? Som gjør at hun dropper det.”

Sitatet over er fullt av det politiet anser som naturgitte påstander om moral og etikk, såkalte tatt-for-gitt-heter (Bacchi 2009). De ’sosiale tendensene’ politiet omtaler er tydelige i utraget: prostitusjon er skamfullt og en stygg hemmelighet. Definisjonen deres av å ha ’gjort en god jobb’ at hun velger å slutte å selge sex grunnet deres innsats, med tyngde på det at hun selv skal ha tatt valget. Til sist kommer det frem at en mann å være glad i, en respektabel jobb og hus blir vanskeligere å oppnå dersom man selger sex. Prostitusjon og en respektabel fremtid er altså ting som ikke er forenelige. Løsningen, som nevnt, er å få jenta ut av prostitusjon, kun slik kan hun oppnå et anstendig liv uten stygge hemmeligheter.

Valget i seg selv, som jeg har poengtert, er viktig i historien om den norske jenta. Politiet sier selv: ”Vi sier til henne at vi skal ikke ha deg ut av prostitusjon,” noe som kan knyttes opp mot offer- mentaliteten de har fremstilt, der det er viktig nettopp ikke å utpeke jentene som ofre. Det virker som at valget, det at jenta selv bestemmer å slutte, er en elementær grunnstein i suksesshistorien deres. Dette tar ikke bort ifra påstanden deres om at ”Et offer ser ofte ikke seg selv som offer,” og jeg vil påstå at i eksemplet med den norske kvinnen er det en sentral del av oppskriften at hun ikke skal føle at politiet anser henne som et offer: en som skal reddes ut av prostitusjon uansett pris. Hun skal bli gitt et valg, slik at hun selv kan ta styring over eget liv og velge rett.

Ettersom politiet er lovens beskyttere blir deres forhold til loven en naturlighet: de er kroppsliggjøringen av lovverket selv. Meningsuniverset til politiet er, ikke overraskende, tett knyttet opp mot sexkjøpsloven. Det er derimot en markant forskjell i historiefortellingen om norske og utenlandske prostituerte som skiller seg ut i intervjuet vårt.

Veibeskrivelse til NAV – Den thailandske historien

Tendensene som politiet spiller på i eksempelet med den norske kvinnen som ønsker utdanning og førerkort er en kontrast til det eksempelet politiet gir meg på en ikke-norsk prostituert. Rettere sagt prostituerte i flertall, ettersom de ikke benyttet seg av individuelle eksempler når det kommer til utenlandske prostituerte. Det er snakk om flere kvinner som har kommet til Norge gjennom ekteskap som ikke har holdt:

”Jenter som hadde vært gift med en nordmann som får båten fordi han vil ha en ny, en yngre. Disse har dårlig nettverk. Jobben vår ble da tosidig: å prøve å tilby hjelp ved kommunen, sende dem til rette kontorer, hvor de kunne få stønad til bolig for eksempel. Og vi skulle gjøre jobben deres vanskelig. Varsle eier av bolig. Etter at vi hadde gjort dette en 2-3 ganger finner jenta ut at dette orker hun ikke. Fra å ha vært 10-12-14 faste ble det så 2-3 faste kunder.”

Utdraget over demonstrerer på ingen måte noe valg gitt av politiet om å forlate prostitusjon. Ingen moralske dilemmaer ble tatt opp med kvinnene i den historien jeg ble fortalt. Fokuset ligger på to ting: å tilby kvinnene hjelp ved å sende dem videre i systemet samt å gjøre jobben deres vanskelig ved å varsle huseier. Løsningen er heller ikke nødvendigvis å få kvinnene helt ut av prostitusjon, men å redusere kundekretsen deres betraktelig.

Jeg er usikker på hvorvidt dette skyldes rent praktiske betraktninger, slik som at de thailandske kvinnene sannsynligvis trengte mer assistanse fra hjelpetjenester, og at fokuset til politiet derfor ikke falt på moralske konsekvenser slik det gjorde i tilfellet med den norske kvinnen. Det jeg kan si er at jeg tolker politiet sine eksempler som tydelig forskjell i historiefortelling, der den norske er del av det som skal restitueres tilbake til det norske samfunn, mens den utenlandske skal stanses, assisteres, men ikke nødvendigvis reintegreres innen de samme moralske standardene.

Lesningen av forskjellige historiefortellinger støttes av et annet utsagn fra politiet: ”For norske innbyggere er det viktig at vi kommer inn på arenaen og får til en prat. Er det unger i hjemmet? Hvor foregår aktiviteten?” Dette er et godt eksempel på hvordan fokuset deres skifter, fra å skulle ta vare på omdømmet til

de norske kvinnene til å skulle stoppe de utenlandske. ”De utenlandske lever ensomme liv ... Terskelen er høy. Fordi prostitusjon assosieres med skam. Noe urent.” Det skjer en fremmedgjøring av de utenlandske prostituerte. Prostitusjon er altså urent i begge tilfeller, det finnes det ikke tvil om, det er problemløsningen for de norske og utenlandske prostituerte som varierer i politiet sitt arbeid.

Norsk/ utenlandsk

Det er altså forskjeller i historiene jeg ble fortalt om hvordan politiet behandlet den norske og de utenlandske prostituerte. I det første eksempelet sier politiet spesifikt til den norske kvinnen som har som mål om å ha råd til førerkortet at ’vi skal ikke ha deg ut av prostitusjon,’ som en bevisst metode for å oppnå nettopp dette. Når det kommer til de thailandske kvinnene blir det aldri nevnt at de vil ha dem ut av prostitusjon, noe jeg tolker som en del av et større bilde der politiet ikke legger samme innsats i å få disse kvinnene ut av prostitusjon, heller å gjennomføre jobben sin slik den ser ut på papiret.

Når det kommer til økonomiske årsaker bak hvorfor norske og utenlandske kvinner selger sex, demonstrerer politiet forskjellig resonnement: ”Vi ønsker også kontakt med norske prostituerte. Disse er gjerne økonomisk uføre av andre årsaker.” Her spesifiseres det ikke hva ”andre årsaker” er, men det kommer derimot frem ved andre anledninger hva disse grunnene kan være. For norske prostituerte bruker politiet eksempler slik som: ”Denne jenta ønsker seg førerkortet... Hun ønsker seg en utdanning...” Det beskrives også at de er ute etter ’det lille ekstra.’ Her er det snakk om hvilke muligheter de norske jentene ønsker å ha råd til.

For de utenlandske er begrunnelsen bak prostitusjon relatert til geografiske tilhørigheter, slik som når de snakker om ’etnisk spanske jenter’: ”Vi tror det har noe med situasjonen i deres hjemland å gjøre,” et utsagn der forståelsen til politiet er at prostitusjon i Norge er bedre enn eventuelle alternativer i det økonomisk utsatte hjemlandet. Knyttet opp mot den globale finanskrisen har politiet absolutt rett i at en spansk prostituert kan søke Norge som arbeidsmarked grunnet økonomisk situasjon i hjemlandet. Det som er problematisk er at det aldri stilles noe spørsmål ved hvorvidt denne jenta også har lyst på førerkortet og en utdanning? Situasjonen hennes blir betraktelig forenklet.

Også et annet sted i intervjuet kommer kontrastene mellom tankegangen rundt norske og utenlandske prostituerte frem, der politiet benytter et eksempel med en norsk kvinne: ”...der sønnen bodde i samme hus. Han er gammel nok til å kunne begynne å skjønne ting,” og at hun av den grunn burde slutte med

prostituasjon. Det nevnes aldri som en avgjørende faktor ved utenlandske kvinner hvorvidt de har barn som kan skjønne hva mor driver med. I eksempelet over vender politiet tilbake til resonneringen de gjorde i eksempelet med den norske kvinnen som prostituerte seg for å få råd til utdanning/ førerkort, hvor det er holdningene til samfunnet i form av bekjente, fremtidig mann og barn som er avgjørende for hvorvidt hun skal slutte eller ikke. Den norske rollen som prostituert snakkes frem som tett knyttet til rett og galt ifølge samfunnets normer, mens for den utenlandske er dette ikke fokus i samme grad.

'Hørt det før'

Jeg har sett på forskjellene i historiene som fortelles om utenlandske og norske jenter. Tatt i betraktning at politiet er så opptatt av å være flersidige – de søker stadig ny kunnskap i feltet der de har rollen som politi og sosionomer – er det enkelte aspekter ved intervjuet som kolliderer med den nyskapende fremstillingen. På et punkt uttaler politiet: ”Jo mer kunnskap vi har, desto bedre kan vi behandle det. Erfaringsgrunnlag er viktig. Vi kan historiene deres – vi har hørt de før.” Kunnskap, slik politiet beskriver det, presenteres her som statisk. Statisk fordi de kan allerede historiene, de har hørt de før.

Dersom man ser politiet sine kategorier 'norsk' og 'utenlandsk' i lys av uttalelsen 'Vi kan historiene deres – vi har hørt de før,' fremstilles kategoriene som statiske og som en kontrast til politiet sin fremstilling av arbeidet sitt som i stadig forandring. Hvordan vil en slik innstilling påvirke det arbeidet politiet gjør? Dersom de har hørt alle historiene før, overlater de da nok rom for de historiene som kanskje ikke passer inn i erfaringsgrunnlaget deres? Skapes det et begrenset handlingsrom for 'jentene' i prostituasjon? Eller er dette et nødvendig redskap i arbeidet til politiet, for å oppmuntre til samtale, jobbe aktivt i feltet og skape gode forhold til deprostituerte?

Politiet sier det slik: ”Det er jo på mange måter en snål lov. Grunnen til at ikke prostituasjon skal straffes, er at de er å anse som offer på et eller annet vis. Den norske loven vil ikke straffe ofre.” Denne fremstillingen av loven er nær i innhold til odelstingsproposisjon 48 som jeg diskuterte i kapittel 1. Proposisjonen lyder som følger: ”De som har havnet i prostituasjon, har krav på vår solidaritet og må gis mulighet til å skape seg et annet liv” (Ot.prp. nr.48: s-5/6). Denne fremstillingen av denprostituerte, som en som har 'havnet' i prostituasjon og har krav på vår solidaritet, er preget av politiets utsagn: 'at de er å anse som offer på et eller annet vis.' Betydningen av offer i loven knyttes sterkt opp mot autoritetens hjelpsomhetsdiskurs.

Jeg har tidligere vært inne på politiets varsomhet når det kommer til å åpent identifisere denprostituerte som et offer ettersom de opplever at jentene ikke vil

det. Når det kommer til de norske prostituerte jentene gjør rollen som en tilnærmelig og vennlig politimann det formodentlig enklere å takle situasjonen. De vil ikke kjefte og belære, de vil heller lede jentene på rett vei ved å la dem ta avgjørelsen selv – sett at det er den rette avgjørelsen. For de utenlandske prostituerte er historien annerledes. De skal riktignok ut av prostitusjon, men blir ikke gitt valget på samme måten.

'Den gode samtalen'

Det er viktig for politiet å få til 'den gode samtalen' dersom de skal kunne hjelpe noen ut av prostitusjon. Politiet sier følgende om arbeidet sitt: "Vi ønsker å skape trygghet. Den gode samtalen må bli gjennomført. Terskelen må bli lavere for å spørre om hjelp. Det de gjør er jo faktisk ikke ulovlig. ... Altså politi ødelegger jo markedet. Enhver aktivitet som gjør at man tjener mindre penger er ikke ønsket. Vi skjønner problemet men vi tar ikke hensyn." Slik tolker jeg at politiet ønsker å være tilnærmelige, men ikke i for stor grad. Barmhjertighet er viktig, men rettferdighet kommer først. Akkurat som loven statuerer er det den som kjøper som skal straffes – ikke den som selger.

'Den gode samtale' gir i autoritetens hjelpsomhetsdiskurs de prostituerte en mulighet til å spørre om hjelp. Politiet legger vekt på at de forstår at jentene ofte ikke vil prate med dem. Denne balansegangen mellom forståelse og ønsket om å få jentene til å prate foreslår at 'den gode samtalen' er et redskap politiet benytter seg av for å skape trygghet og tillit mellom seg og jentene. Dersom dette oppnås kan de hjelpe jentene ut av prostitusjon. Det er med andre ord et klart bilde på hva de ønsker å oppnå med samtalen: samarbeid og mulighet til å hjelpe jentene med å ta det rette valget, å forlate prostitusjon.

Sexkjøpsloven og menneskehandel

Menneskehandel er også del av arbeidet til politiet. "Nå kan vi se ut som sosionomer. Vi jobber mye forebyggende. .. vi føler oss som sosionomer, psykologer." Rollen til politiet er med andre ord mangfoldig, og dette er synliggjort gjennom eksemplene de gir meg. De tar for eksempel på seg en ganske annerledes oppgave i eksempelet med den norske prostituerte som sparer til førerkort, enn hva de gjør i sosionomsrollen i møte med de thailandske kvinnene. Det er kun ett tilfelle der politiet er meget klare på at de har én rolle alene: "Når vi kommer over et eksempel av menneskehandel, da er vi politi. Vi kan ikke gjøre tiltak. Dette må iverksettes av andre." Menneskehandel er altså det tilfellet der rollen deres ikke er fleksibel. Der er de kun personifiseringen av lovverket.

Arbeidet med menneskehandel oppsummeres på følgende måte: "Vi har to overordnede mål: forhindre synlig prostitusjonsmarked, samt å jobbe mot

menneskehandel. Å forhindre at ulovlige nettverk får feste.” Når det kommer til prostituerte som er ofre av menneskehandel er dette jenter som kategoriseres av politiet som utenlandske jenter, og politiet har tydelig uttrykt at i disse tilfellene har de kun rollen som politi. Politiet plasserer stor vekt på at de stadig søker ny informasjon om prostitusjonsfeltet. Dette gjelder spesielt med tanke på menneskehandel: ” Vi ser hele tiden etter nye vinklinger. Vi er redde for ikke å bli bedre. Vi ser på organisert kriminalitet, det er alltid i bakhodet vårt. En prostituert kan være en liten brikke i en større samhandling.” Det virker som om politiets skille mellom prostitusjon og menneskehandel, og norsk og utenlandsk, fører til at de ser to ulike problemer å ta fatt i som løses på forskjellig måte.

Autoritetens hjelpsomhetsdiskurs

Meningsuniverset til politiet er, ikke overraskende, sterkt preget av sexkjøpsloven. De gjør det klart at de ikke er ute etter å ta flest mulig kunder, men å hjelpe ’jentene’ som best de kan. For å oppnå dette er de avhengige av at jentene ønsker å samarbeide. Det er derimot en forskjell på hvordan de forholder seg til norske og utenlandske jenter i de eksemplene de gir. For de norske jentene benytter politiet seg av moralske dilemmaer: har jenta lyst på mann og barn? Så lenge hun driver med prostitusjon gjør politiet det klart at hun ikke kan oppnå dette. Innen autoritetens hjelpsomhetsdiskurs er det klare assosiasjoner mellom skam og prostitusjon.

Politiet understreker hvor viktig det er for dem å stadig søke ny kunnskap om feltet, å være oppdatert og informert. Erfaringsgrunnlag fremlegges som spesielt viktig. Samtidig uttales at de kan historiene til de prostituerte, de har ’hørt de før.’ Underliggende er fokuset på å hjelpe: de ønsker å senke terskelen for samtale med dem, de ønsker å få prostituerte ut av prostitusjon. Det er her ’den gode samtalen’ kommer inn i bildet, den anses som en god mulighet til å skape tillitt mellom seg og jentene. oppnås dette er det så enklere for dem å hjelpe.

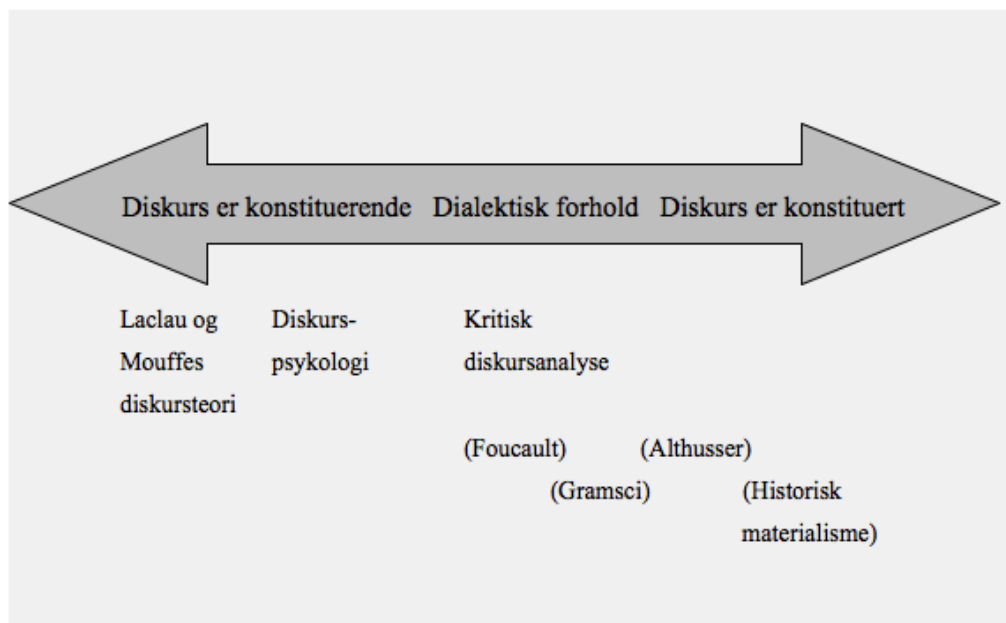
Kapittel 6: Oppsummerende og avsluttende refleksjon

I de foregående kapitlene har jeg analysert frem tre diskurser, der jeg fanger hvordan det kommunale arbeidet med prostitusjon blir drevet. I de tre analytiske kapitlene har jeg ikke vært opptatt av å vise frem makten i diskursene. I dette kapitlet vil jeg redegjøre for forståelsen av makt i diskursteori, og koble disse forståelsene opp mot de tre diskursene jeg har redegjort for i kapittel 3-5. Med utgangspunkt i disse diskursene skal jeg redegjøre for hvordan diskursen potensielt skaper effekter for de prostituerte. Med andre ord hvordan de prostituerte eventuelt opplever diskursiv makt i sin hverdag: diskursiv makt som definerer og kategoriserer.

Jeg starter kapitlet med å beskrive hvordan diskurs kan være konstituerende. Derfra går jeg videre til en diskusjon rundt forståelser av eksklusjon og skam, ettersom jeg anser dette som 'naturlige' begreper diskursene jeg har analysert frem er basert på. Jeg trekker så frem sentrale sosiale kategorier som diskursene tilbyr, for å se hvordan disse kategoriene skaper/ begrenser handlingsrommet til de prostituerte. I en beskrivelse av hvordan 'den gode samtalen' forstås i hver enkelt diskurs beskriver jeg så hva hver diskurs ønsker å oppnå med arbeidet sitt. Avsluttende foreslår jeg mulige forskningsprosjekter som hadde vært spennende å utføre basert på hva jeg har funnet i denne masteroppgaven.

Diskurs som konstituerende

I kapittel 2 introduserte jeg figuren i boken *Diskursanalyse som teori og metode*, en figur de benytter seg av for å illustrere tre forskjellige måter å se diskurs på (2008: 29):

Figur 1.1

I kapittel 3-5 har jeg fulgt modellen for: 'Dialektisk forhold,' hvor jeg har analysert frem meningsuniverset til informantene. Dette er en diskursanalyse som legger vekt på tale, tekst og praksis. Kombinasjonen av disse tre elementene utgjør meningsuniverset/ diskursen. Når det kommer til diskursanalyse legger Jørgensen og Phillips vekt på at man gjennom å undersøke hvilke muligheter som utelukkes kan få øye på hvilke sosiale konsekvenser som følger en konkret diskursiv strukturering av det sosiale (Jørgensen og Phillips 2008: 50). Diskurser er slik alltid kun en midlertidig fastlåsning av betydning (Jørgensen og Phillips 2008: 51). En fastlåsning av betydning er med andre ord avhengig av at muligheter utestenges. Dette er fellestrekk for de forskjellige diskursanalysene.

Et annet alternativ på figuren er at 'Diskurs er konstituerende,' som er tett knyttet til makten diskurser kan ha. Denne måten å lese diskurs er inspirert av Laclau og Mouffes diskursteori. Laclau og Mouffe beskriver diskursen som følger:

”Det betyr ikke, at det kun er tekst og tale, der findes, men omvendt, at diskursen er materiel, og at fx infrastruktur, institutioner og økonomi også oppfattes som former for diskurs. I diskursteorien findes der således ikke noget dialektisk samspil mellem diskurs og noget andet: Diskursen er fuldt ud konstituerende for vores verden.” (Jørgensen og Phillips 2008: 29).

I denne forståelsen er diskurs er konstituerende og har makt over 'vår verden.' Med andre ord forsvinner det dialektiske samspillet mellom 'diskursen og noe annet' fordi diskursen i seg selv innehar så mye makt at den blir materiell – den

blir å føle på kroppen i vår verden. I mitt forskningsprosjekt kan vi forestille oss at det er de prostituerte som eventuelt vil føle diskursen på kroppen. Argumentet er at måten prostitusjon forstås og snakkes om i diskursene potensielt kan oppleves som diskursiv makt av de prostituerte i deres hverdag. Diskursen blir da konstituerende.

Det er nyttig med en redegjøring av begrepet makt slik det forstås innen diskurs. Jeg forstår makt innen diskurser slik Foucault gjør: makt er relasjonell, ikke materiell. I figur 1.1 er Foucault riktignok plassert under 'Dialektisk forhold,' men jeg minner om at figuren "skal læses med lidt god vilje, for teoriernes kompleksitet bliver nødvendigvis reduceret, når de stilles op på én linje" (Jørgensen og Phillips 2008: 29). I følge Foucault kan ikke makt fastlåses eller eies, men er under stadig reforhandling. Utgangspunktet er at det ikke finnes noen universell sannhet i diskurser, de er sosialt konstruert og er dermed aldri frigjort for maktrelasjoner (Foucault 1999: 14). En diskursanalyse undersøker de sosiale konstruksjonene av 'sannhet,' og disse er ikke frie for maktrelasjoner.

Järvinen og Mortensen skriver at makt og kunnskap er avhengige av hverandre; sannheten defineres av de som har makten og vice versa (2005: 13). "Den andre" oppstår gjennom å være utelukket fra å bidra til dominante diskurser og har en avvikende identitet. Den avvikende, 'den andre,' eksisterer altså kun i kontrast til det normale og omvendt (Ibid.) Med utgangspunkt i at diskursen er konstituerende, vil diskursen få effekt ved noen sosiale 'teknologier,' og jeg starter med et begrep om eksklusjon, før jeg tar for meg begrepet skam.

Eksklusjon

May-Len Skilbrei aktualiserer i hovedfagsoppgaven sin *Når sex er arbeid* hvordan skillet mellom 'oss' og 'dem' er markant når det kommer til prostitusjonsfeltet. Jeg ønsker å gå nærmere inn på overraskelsen Skilbrei opplevde over at de som velger prostitusjon kan være 'helt vanlige jenter' fra arbeiderklassen som av økonomiske behov velger å selge sex. En som selger seksuelle tjenester, eller kjøper for den saks skyld, faller utenfor samfunnsnormen. Dette gjelder i enda sterkere grad etter innføringen av sexkjøpsloven, som gjorde kjøp av sex til en kriminell handling. Men hvem er egentlig disse 'andre' og hvordan markeres deres annerledeshet? Hva er det som gjør den prostituerte til 'den andre'? I en diskusjon om eksklusjon benytter jeg meg av antropogen Solheims forståelse av den kvinnelige kroppen som grunnleggende 'åpen.'

Solheim skriver som følger om kjønnets symbolikk: "Den underliggende meningsstruktur handler her om mannen som den rene og guddommelige skaper, og om kvinnen som den ufullkomne beholder, hvis åpne og

gjennomtrengelige grenser kan besmitte og ødelegge den symbolske og sosiale orden” (Solheim 1998: 46). Kvinnekroppen er med andre ord den ultimate åpne kroppen, den med potensiale for å la seg gjennomtrenges. Jeg bruker gjennom hele oppgaven forutforståelsen at prostituerte er kvinner og sexkjøpere er menn. Det er avgjørende for den kvinnelige kroppen å fremstå som ’lukket’ dersom den skal være respektabel. Når ”... kvinneligheten opptrer uten grenser, er dette en kulturell synd av første rang. Den bringer vanære over så vel kvinner som menn, og truer hele det symbolske univers med uorden” (Solheim 1998: 47). Hva er vel mer åpent enn kroppen til en prostituert, som livnærer seg på å åpne kroppen for andre? Hun har stort potensiale for å ’besmitte og ødelegge den symbolske og sosiale orden.’ Diskursene jeg har analysert frem trekker på denne forståelsen av den prostituerte: som i besittelse av ’åpne og gjennomtrengelige grenser.’ Hun har med andre ord stort potensiale for urenheter. Men dette tar ikke bort ifra det at en grense må trekkes mellom ren og uren, lukket og åpen. I diskursene sitter noen med makten til å gjøre dette: noen trekker på denne forståelsen av den kvinnelige, prostituerte kroppen som åpen og uren.

Solheim holdt i november 1999 innledningen til konferansen *Usynlige grenser - kjønn og makt* i Oslo. Under tittelen *Makt som grense* la hun frem følgende:

“Eksklusjonen som symbolsk handling er derfor kanskje først og fremst en markering av egne grenser, det egne rommet, som eksklusivt for meg, eller for oss, som gruppe. Eksklusjonen er antakelig den primære identitetsmarkør, den snakker direkte og umiddelbart til den grunnleggende kroppslige erfaring som handler om utskillelse av et selv i forhold til verden, og som innebærer en prekær balanse mellom autonomi og avhengighet, mellom forstøtelse og forbindelse. Gjennom utstøtelsen av det andre setter vi grensene om oss selv. Derfor blir også det utstøtte en farlig og uren kategori, fordi det truer denne primære grenseetablering. Det utstøtte er det tabuiserte, eller det som Julia Kristeva (1982) kaller det «abjekte», den formløse annethet som må holdes på avstand for at en identitet skal ta form.”¹⁰

Eksklusjonen er altså, ifølge Solheim, avhengig av utstøtelsen av det andre, basert på grensene ’vi setter for oss selv.’ I diskursene fører utstøtelsen av ’det andre,’ altså den prostituerte, til klare grenser mellom oss/dem. Jeg oppfatter at prostitusjonsfeltet er tynget av det Solheim navngir som ’utstøtte som en farlig og uren kategori,’ kroppsliggjort av den kvinnelige prostituerte. Den urene kvinnelige prostituerte er avhengig av at det finnes ’oss’ og et ’dem,’ at det settes en grense. I diskursene jeg har analysert frem blir skillet mellom ’oss’ og ’dem’ markert på forskjellige måter og i varierende grad. Jeg diskuterer dette senere i kapittelet i en diskusjon rundt sosiale kategorier.

---

¹⁰ Jorunn Solheim (11/12 november 2008): ”Usynlige grenser- kjønn og makt” hentet fra <http://www.sv.uio.no/mutr/kronikk/Solheim.html> 13.05.2012

Arne Randers- Pehrsson, ansatt på Pro-Senteret, har skrevet følgende om prostitusjons i senterets rapport fra 2010:

”Jeg vil påstå at forståelsen av prostitusjon, som den ble utformet på 70 tallet, er et ektefødt barn av den forutgående seksuelle liberaliseringa av kvinnebevegelsens likestillingskrav. Det ble viktig å synliggjøre seksuelle praksiser og med dette ble også maktforholdene i seksuelle forhold satt på dagsorden ... den prostituerte kvinnen ble, i beste fall, tildelt rollen som offer og prostitusjon ble vold mot kvinner. I verste fall blir hun en som bryter med en av kvinnekampens uskrevne lover – hun forhandler med sitt kjønn. Verdi får hun i den grad hun tar avstand fra prostitusjonen – fremstår som et angrende offer” (Pro-Senterets årsrapport 2010: 30).

Det å forhandle med sitt kjønn er uakseptabelt, og oppfattes som å bryte med en av kvinnekampens uskrevne lover. Det finnes ikke rom for den prostituerte til å være noe annet enn utstøtt, slik Pehrson ser det. I tillegg er offerrollen vanskelig å unnsnippe. Utveien er å fremstå som et angrende offer, slik Pehrson poengterer. Bare slik kan hun få verdi. Denne forståelsen av prostitusjon er høyst aktuell i diskursene jeg har analysert frem. Spørsmålet er hva denne offerrollen gjør med handlingsrommet til de prostituerte? Jeg vender tilbake til dette i en diskusjon de rundt sosiale kategoriene som tilbys senere i kapittelet.

Skam

Skam er et viktig konsept i forståelsen av prostitusjon i diskursene jeg har analysert frem. Solheim skriver følgende om skammen som kategori:

“For det er de ekskluderte som framstår som merket. De som er «innenfor» merker det ikke. Det er de som er i sitt rette element, og som fisken i vannet er de uten bevissthet om vannets beskaffenhet. Skammen er derfor en interessant kategori, fordi den synliggjør og gestalter dette «elementære» som ellers unnslipper vår forståelse.”¹¹

Jorun Solheim skriver i sitatet over at de som er i sitt rette element, som fisken i vannet, er uten bevissthet om vannets beskaffenhet. Vannets beskaffenhet kan i denne oppgaven ses som den potensielle makten diskursene har til å definere. Definere hva som er rett og galt, definere hvem som er 'oss' og hvem som er 'dem.' Diskursen har makt til å definere, som blant annet synliggjøres gjennom kategorier som gjøres tilgjengelige for de prostituerte. Men tilgjengeliggjøringen av en kategori fører til at en annen utelukkes, og handlingsrommet blir slik begrenset.

Jeg vender tilbake til Solheim og hennes oppfattelse av hvor viktig det er for kvinnekroppen å være 'ren' og 'lukket.' Solheim skriver i *Den åpne kroppen*:

---

¹¹ Jorunn Solheim (11/12 november 2008): ”Usynlige grenser- kjønn og makt” hentet fra <http://www.sv.uio.no/mutr/kronikk/Solheim.html> 13.05.2012

”Jeg vil gå så lang som å hevde at det innen hele den vestlige kulturtradisjon eksisterer en slags ”hemmelig kunnskap,” som deles av kvinner så vel som menn, som kan kalles *den åpne kroppens skam*” (1998: 54). Prostitusjon, vil jeg påstå, er et tilfelle i der det ikke er noen ’hemmelig kunnskap’ at den åpne kroppen er skam. Dette finner vi også i de tre diskursene: skammen behøver ikke å forklares, den bare *er*.

Liv Jessen, tidligere leder av Pro-Senteret, skriver følgende om skam og prostitusjon:

”Er det nå slik at prostitusjon er synonymt med synd og skam?... At den prostituerte sees som en skammelig person, ribbet for all verdighet, er kanskje det som har opptatt meg aller mest i de årene jeg har jobbet med tema. Kvinnene har brutt samfunnets normer og moral og følgelig skal hun føle skam. For skam dreier seg selvfølgelig om en sosial kategorisering som påføres de som avviker” (Pro-Senterets årsrapport 2010: 5).

Liv Jessen sin kommentar om forbindelsen mellom prostitusjon og skam er nær min egen oppfattelse av hvordan disse to begrepene sammenkobles. Kvinnen skal føle skam over prostitusjon. Innen diskursene om en brukernær gatediskurs, en kommunal prostitusjonsdiskurs, og autoritetens hjelpsomhetsdiskurs tar derimot denne skammen forskjellig form og størrelse. Jeg vil nå presentere hvilke sosiale kategorier diskursene tilbyr.

Potensielle diskursive effekter: Sosiale kategorier

’Jenter’

I autoritetens hjelpsomhetsdiskurs er den tydeligste sosiale kategorien ’jenter.’ I forskningsrapporten *Prostitusjon i Norge. – oppfatninger i fagmiljøene* fant forfatterne at å det å bruke kategorien ’jentene’ om prostituerte er sterkt kritisert blant fagmiljøene, og viser blant annet til en av sine informanter som mener at det viser en ovenfra og ned holdning (Sørbø m.fl 2007: 44). Kategorien ’jenter’ fremkaller assosiasjoner til en som trenger beskyttelse, en som ikke er voksen og kan ta sine egne avgjørelser. Hvordan påvirker kategorien ’jenter’ oppfattelsen av de prostituerte? Hva gjør dette med de prostituerte sitt handlingsrom, vil de bli oppfattet som ansvarlige nok til å ta sine egne avgjørelser? Jenter er en måte å bygge opp under en offerkategori på, fordi ’jenter’ skaper assosiasjoner til en som må tas vare på, en som trenger hjelp fra en voksen. I autoritetens hjelpsomhetsdiskurs kan det derfor virke som om kategorien ’jenter’ skaper en underdanig posisjon for de prostituerte. Det blir derved enklere å forsvare en ovenfra og ned holdning, fordi det er noen som trenger hjelp.

'Ofre'

I autoritetens hjelpsomhetsdiskurs er offertanken høyst tilstedeværende. Gjennom å benytte seg utelukkende av den sosiale kategorien 'jenter' om de prostituerte blir offerkategorien fremtredende i autoritetens hjelpsomhetsdiskurs. I diskursen vil som oftest ikke et offer gjenkjenne seg som sådan. Det finnes derimot ikke tvil i autoritetens hjelpsomhetsdiskurs om hvorvidt de prostituerte er ofre. Den prostituerte overlates lite eller ingen rett til å definere seg selv og sin egen situasjon. Offerkategorien kan også oppfattes som en forklaringsmodell for prostitusjon, ettersom et offer aldri har valgt å prostituere seg.

Også i den kommunale prostitusjonsdiskursen er offerkategorien dominerende som forklaringsmodell for prostitusjon. Her anses det at en traumatisk barndom ligger til grunn for prostitusjon, og at ingen velger å prostituere seg. Den kommunale prostitusjonsdiskursen har derimot ingen klar kategori på den prostituerte, slik som 'jenter.' I den kommunale prostitusjonsdiskursen legges det mer vekt på at prostitusjon er et resultat av tvang eller økonomisk nød, og den prostituerte blir på denne måten ikke gitt mer selvbestemmelsesrett enn hva de gjør i autoritetens hjelpsomhetsdiskurs.

Også i den brukernære gatediskursen eksisterer det en offerrolle, men denne kan oppleves som å ha mer bevegelsesrom enn hva offerrollen i de andre diskursene har. Det er sårbarheten til en utsatt gruppe i samfunnet som legges vekt på i den brukernære gatediskursen. Beskyttelsen og ivaretagelsen av denne gruppen er slik en sentral komponent av diskursen. Offerkategorien er med andre ord fremdeles tilstede, men den kan oppleves som ikke å være fullt så begrensende i forhold til rett til selvdefinisjon.

'Damene'

'Damene' er en sosial kategori som benyttes ofte i den brukernære gatediskursen. 'Damene' er på mange måter en kontrast til 'jenter,' ettersom 'damene' benyttes om voksne kvinner. Voksne kvinner som ikke trenger noen til å ta vare på dem og gjøre avgjørelser for dem. Jeg betrakter denne kategorien som en måte å gjenopprette verdighet til en gruppe som ellers gjennomgår mye harselering. Det kan oppfattes som et forsøk på å gi damene ære. Den brukernære gatediskursen er som nevnt tett knyttet til brukerne, altså 'damene,' og kategorien 'damene' fremstår i denne sammenheng som en naturlig kategori å benytte seg av.

'Norsk/ utenlandsk'

Skillet mellom norsk/ utenlandsk gjøres i alle tre diskursene i varierende grad. I autoritetens hjelpsomhetsdiskurs domestiseres den norske mens den utenlandske blir gjort fremmed. Det finnes også forskjellige utførelser når det kommer til faktiske løsninger. De norske jentene blir gitt moralske dilemmaer, de kan ikke

gjøre dette og være kjæreste/mor, mens når det kommer til utenlandske er løsningen mer praktisk orientert. Hvordan oppleves disse forskjellene i behandling av norsk/ utenlandsk? Den norske jenta kan oppleve de moralske dilemmaene som et stort press. De blir på mange måter gitt et ultimatum: prostitusjon eller et verdig liv. Denne enten/eller resonneringen taler sterkt for at jentene skal føle at de har mislykkes i livet så lenge de driver med prostitusjon.

Det hefter ikke like mange moralske problemer til de utenlandske prostituerte i autoritetens hjelpsomhetsdiskurs. De utenlandske blir ofte sendt videre til andre. De norske prostituerte kan gjenintegreres i samfunnet og bli 'vanlige jenter' med stor grad av gjenkjennelse dersom de slutter med prostitusjon. Slik blir det kanskje mer naturlig å problematisere deres valg i større grad enn utenlandske prostituerte. I autoritetens hjelpsomhetsdiskurs blir ikke de utenlandske prostituerte sett på som mødre, men 'profesjonelle' økonomiske aktører, og i noen grad potensielle ofre for menneskehandel. Slik krever de en annen støtte fra hjelpeapparatet, og det blir enklere å vise denne gruppen med prostituerte videre, uten å ta ansvar for de selv. Dette kan oppleves som nedverdiggende for de utenlandske prostituerte, spesielt om de er bevisst forskjellsbehandlingen.

I den brukernære gatediskursen er den prostituerte først og fremst norsk. Dette er fordi diskursen bygger på arbeidserfaring med hovedsakelig norske kvinner. De utenlandske presenteres som på gjennomreise, og kan fremstå som et fremmed element i diskursen. Når det kommer til den kommunale prostitusjonsdiskursen er skillet mellom norsk og utenlandsk ikke fremstilt som en viktig faktor: de glir over i hverandre. Innen diskursen er forståelsen av sunn, akseptert seksualitet viktigere. Dersom man faller utenfor den sunne seksualiteten blir man 'de som selger sex' i den kommunale prostitusjonsdiskursen, uten distinksjon.

'Menneskehandel og prostitusjon'

I den kommunale prostitusjonsdiskursen glir begrepene menneskehandel og prostitusjon over i hverandre, og det gjøres ingen tydelig distinksjon mellom dem som fenomen. En effekt av dette er at den prostituerte plasseres i en offerrolle uavhengig av hvorvidt det er et tilfelle av menneskehandel eller ikke. Dette kan oppleves som veldig begrensende for den prostituerte som ikke vedkjenner seg offerkategorien. Videre er nasjonalitet ikke viktig, fokuset plasseres heller på at vedkommende trenger hjelp til å slutte med prostitusjon. Dette baseres igjen på viktigheten av sunn seksualitet. Prostituerte vil kunne oppleve dette som nedverdiggende: å settes i samme kategori uavhengig av hvorfor de prostituerer seg. Offerrollen tar fra kvinnen retten til å definere sin egen situasjon. For et offer av menneskehandel vil hjelp mest sannsynlig være ønsket – for en som prostituerer seg er det ikke sikkert at det samme er tilfellet. Tilbudet om hjelp kan da oppleves som nedverdiggende.

I den brukernære gatediskursen oppleves begrepene som sammensausa. Dette kan komme av at den brukernære diskursen ikke forholder seg til menneskehandel og prostitusjon som fenomen på samme måte som de andre diskursene. Den brukernære gatediskursen har fokus på de narkomane: prostitusjon kommer i tillegg. Naturaliseringen av den prostituerte som norsk viser at menneskehandel er et fremmed element i diskursen.

Autoritetens hjelpsomhetsdiskurs er den eneste som har et klart skille mellom prostitusjon og menneskehandel, hvor hvert tilfelle krever forskjellige typer arbeid. Dette klare skillet mellom menneskehandel og prostitusjon henger tett sammen med kategoriene norsk/ utenlandsk. Innen autoritetens hjelpsomhetsdiskurs er det gjennomgående at de norske prostituerte blir tilbudt umiddelbar hjelp. De norske jentene domestiseres. Med domestiseringen mener jeg at de gjøres kjente, de er jenter med gjenkjennbare moralske verdier. Den fremmede kommer 'utenfra,' og det gjøres lite for å forstå eller reintegrere vedkommende i 'det norske.' Moralske kvaler kan legges til siden til fordel for praktiske løsninger.

Hva er 'Den gode samtalen'?

'Den gode samtalen' er et element av hver enkelt diskurs i de foregående analysekapitlene. Birgitte, Katja og politiet nevner dette begrepet i intervjuet vårt. Hva hver enkelt diskurs legger i begrepet varierer: hvem som er med på samtalen, hvor den skjer, og hva målet med samtalen er. Fellestrekket er at 'den gode samtalen' benyttes i diskursene som et redskap for å få nå 'målet' med arbeidet, enten det er å opprette tillit eller å hjelpe prostituerte ut av prostitusjon. Jeg vil nå presentere 'den gode samtalen' slik den fremlegges i hver enkelt diskurs.

Den brukernære gatediskursen

I den brukernære gatediskursen oppstår den gode samtalen når man gjør meningsfulle ting sammen. 'Damene' er en viktig sosial kategori i denne diskursen. De blir gitt handlingsrom som voksne mennesker. Det er 'gode samtaler' som skaper tillit, og legger grunnlaget for et videre vennskap og lojalitetsforhold. Den brukernære gatediskursen er først og fremst opptatt av hva brukerne ønsker og behøver, og for å finne ut hva dette er må 'den gode samtalen' til. Brukerne har med andre ord stor påvirkningskraft på diskursen. I den brukernære gatediskursen er brukerne en sårbar gruppe, og dette må tas hensyn til. Lojaliteten og nærheten til brukerne er avgjørende for diskursen: prostitusjon kommer i tillegg til rusavhengighet. Det kan derfor fremstå som viktig å ikke gjøre 'damene' enda mer sårbare/ plassere dem i en offerrolle. Det å prostituere seg betraktes riktignok som en rettighet i den brukernære

gatediskursen, men samtidig gjør sårbarheten til brukerne til at løsningen blir kompleks ettersom dette må tas hensyn til.

Den kommunale prostitusjonsdiskursen

I den kommunale prostitusjonsdiskursen finnes det alltid underliggende årsaker til hvorfor hun prostituerer seg. 'Den gode samtalen' er sterkt knyttet til forståelser av seksualitet og skam i den kommunale prostitusjonsdiskursen. Sex skal kun skje mellom to voksne mennesker, ikke for penger og aldri under tvang. Det er ingen motsigelser i diskursen "mot at en mann og en kvinne har sex sammen uten at de elsker hverandre hvis de er likeverdige." Ettersom offerkategorien er dominerende i den kommunale prostitusjonsdiskursen kan aldri partene være likeverdige i prostitusjon, den prostituerte vil alltid være et offer. Forståelsen av prostitusjon i denne diskursen er derved tett opp mot *Bakgater* sin konklusjon – at prostitusjon er vold mot kvinner. Det ligger også til grunn en antagelse om at prostituerte ikke er klar over hvilke andre muligheter de har enn prostitusjon i den kommunale prostitusjonsdiskursen. Det sosiale hjelpeapparatet er her sentralt, fordi det kan hjelpe og veilede den prostituerte inn på rett vei.

Den kommunale prostitusjonsdiskursen er tett knyttet til normative forståelser av seksualitet, og er skam et viktig konsept. Som Jessen skriver: "Kvinnene har brutt samfunnets normer og moral og følgelig skal hun føle skam" (Pro-Senterets årsrapport 2010: 5). Det samme gjelder kunden (mannen). 'Den gode samtalen' gjennomføres for å få den som kjøper seksuelle tjenester til å slutte å kjøpe, men også for å få den som selger til å slutte å selge. Vi kan slik se for oss at 'den gode samtale' i den kommunale prostitusjonsdiskursen spiller på skam og normative forståelser av seksualitet hos den prostituerte og sexkjøperen. Målet blir så å få vedkommende ut av prostitusjonsmarkedet: exit- strategier.

Autoritetens hjelpsomhetsdiskurs

Forståelsen av 'den gode samtale' er i autoritetens hjelpsomhetsdiskurs knyttet opp mot samtalen med de norske 'jentene.' Målet er det samme som i den kommunale prostitusjonsdiskursen: å få den norske prostituerte ut av prostitusjon. Det er derimot viktig ta hun i autoritetens hjelpsomhetsdiskurs skal føle at hun tar valget selv. Kategorien 'jenter,' i kombinasjon med offerkategorien som dominerer i denne diskursen, skaper lite faktisk handlingsrom for den prostituerte. Det er kun et riktig valg, å slutte med prostitusjon. Kun slik kan hun reintegreres i samfunnet som en del av 'oss.'

Skam er et viktig konsept også i denne diskursen, og benyttes for å spille på samvittigheten og moralen til de norske jentene. En konsekvens av ikke å velge å forlate prostitusjonen er eksklusjon fra en respektabel rolle i samfunnet (som hustru og mor). Dette kan kun oppnås gjennom exit-strategier. Som nevnt er det viktig at den norske prostituerte velger dette selv. Utenlandske prostituerte er

derimot ikke del av 'den gode samtalen.' De mottar en annen type hjelp: de blir sendt videre til andre hjelpeapparat. Det skjer en fremmedgjøring av de utenlandske, som er med på å forsterke domestiseringen av de norske prostituerte.

Konklusjon

Som innledningskapittelet demonstrerer har nordisk prostitusjonsforskning siden 1980- tallet vokst betraktelig i omfang. Tidligere nordisk prostitusjonsforskning har fokusert blant annet på sexkjøperen (Prieur og Taksdal 1989, Smette 2003), årsaksforklaringer bak prostitusjon (Borg m. fl. 1981, Høigård og Finstad 1986) og hvordan prostitusjon har vært (forsøkt) regulert (Järvinen 1993). I Norge er *Bakgater* fra 1986 et viktig bidrag til forståelser av prostitusjon, da boken ga en stemme til de prostituerte og deres historier. Prostitusjon er i *Bakgater* fremstilt som vold mot kvinner. Skilbrei sin bok *Når sex er arbeid* i 1998 utfordrer denne fremstillingen. Skilbrei diskuterte arbeiderklassens kvinner sin mulighet på arbeidsmarkedet og deres forhold til forbruk (Skilbrei 1998). Hun viste slik hvordan prostituerte er 'helt vanlige jenter' (Skilbrei 1998), og er et annet viktig bidrag til norsk prostitusjonsforskning.

Skilbrei og Høigård/Finstad demonstrerer forskjellige innfallsvinkler i prostitusjonsforskningen. Det har skjedd mye på det norske prostitusjonsmarkedet siden 1998, og dette er dokumentert i en rekke masteroppgaver fra de siste årene. Det er plassert fokus på menneskehandel (Sannesmoen 2007) og sosiale hjelpehjelpetiltak etter sexkjøpsloven (Gerds 2011). *Prostitusjon i Norge – oppfatninger i fagmiljøene* har flere paralleller til denne oppgaven, da den undersøker ulike oppfatninger av prostitusjon i fagmiljøene som arbeider med prostitusjonsmiljøet i Norge (Sørbø m.fl. 2007). *Prostitusjon i Norge – oppfatninger i fagmiljøene* og dens 20 informanter skaper derimot en ganske annen oversikt enn hva min oppgave gjør, ettersom jeg har færre informanter og gjør mer inngående analyser av intervjuene. *Prostitusjon i Norge – oppfatninger i fagmiljøene* ble også skrevet før ankomsten av sexkjøpsloven og tar derfor ikke denne i betraktning.

Jeg har valgt å gjøre en diskursanalyse basert på intervjuer utført med representanter fra tre instanser i det sosiale hjelpeapparatet. En diskursanalyse kan synliggjøre hvilke 'naturligheter' diskurser trekker på, samt avsløre potensiell makt til å definere. Jeg har, gjennom en kombinasjon av tekst, tale og praksis, komponert en 'pakke' av mening. I en analyse av diskursiv makt har jeg så undersøkt hvilke potensielle muligheter/ begrensninger diskursene skaper for de prostituerte. En oppsummering av diskursenes hovedpoeng lyder som følger:

- Den brukernære gatediskursen: I denne diskursen er den sosiale kategorien 'damene' dominerende. Nærheten til brukerne er fremtredende, og deres ønsker og behov settes først. Diskursen er preget av en lojalitetsfølelse ovenfor brukerne. Den norske prostituerte naturaliseres, mens utenlandske prostituerte ikke har samme plass i diskursen: hun er ikke et fokus. Det er tilsynelatende ikke et stort fokus på sexkjøpsloven i diskursen, men nærheten til brukerne gjør likevel at effekter av loven kommer frem, ettersom loven påvirker 'damene' negativt.
- Den kommunale prostitusjonsdiskursen: I denne diskursen er det plassert mye fokus på 'sunn seksualitet.' Dersom kravene for sunn seksualitet oppfylles anses ikke sex mellom to voksne mennesker som et problem. Skammen er en sentral kategori i diskursen, og seksualitet som ikke havner innenfor aksepterte rammer beskrives som 'dyrisk' og gir assosiasjoner til det usiviliserte. Exit-strategier er i denne diskursen løsningen på ethvert prostitusjonstilfelle. Kunden er også i fokus, og trenger hjelp for å slutte å kjøpe seksuelle tjenester.
- Autoritetens hjelpsomhetsdiskurs: Offerkategorien benyttes ofte i denne diskursen. Sammen med den sosiale kategorien 'jenter,' som benyttes om de prostituerte, skaper diskursen et bilde av den prostituerte som en som ikke er voksen: en som trenger veiledning og hjelp. Norske jenter er tett knyttet opp mot tradisjonelle kjønnsroller (mor/hustru) og skal ledes ut av prostitusjon gjennom å velge det selv. Dette gjelder ikke de utenlandske, der løsningen er mer praktisk orientert (sende vedkommende videre). Autoritetens hjelpsomhetsdiskurs legger vekt på at de stadig vil være selvforbedrende, samtidig som diskursen innebærer en 'hørt det før' innstilling til historiene til prostituerte.

I et videre forskningsprosjekt ville det ha vært spennende å undersøke hvordan de prostituerte faktisk opplever diskursene jeg har analysert frem gjennom å intervju disse kvinnene. Dette er noe jeg ønsket å gjøre fra begynnelsen av: å intervju de prostituerte for å undersøke effekter av sexkjøpsloven fra 2009. Jeg har isteden undersøkt hvordan de prostituerte blir snakket om, og analysert frem tre diskurser som sitter med makt til å definere. Er disse diskursene noe de prostituerte føler på kroppen? Med andre ord: hvordan opplever de prostituerte sitt handlingsrom innen kommunale hjelpetiltak, sin mulighet til å påvirke og bestemme? Hvordan reagerer de på å bli kalt 'jenter' eller 'damene'? Hva betyr 'Den gode samtale' for dem, og hvordan oppleves den?

Vedlegg

1.1 Litteraturliste

Bacchi, Carol Lee. *Analyzing policy: What's the problem represented to be?* Pearson Australia: 2009.

Bolsø, Agnes. "Mission Accomplished? Gay Elitism and the Constant Misery of a Minority." *Trikster*, nr 1 2008.

Borg m.fl. *Prostitutionen i Sverige. Bakgrund och åtgärder* 1981.

Braaten, Eva Sigrid. "Er det normalt?" *En studie av forståelsen av seksualitet på www.klara-klok.no*. Universitetet i Oslo: Oslo 2004.

Buseth, Guro. *Ute av syne, ute av sinn? Et innblikk i livet til ti norske kvinner med erfaring fra gateprostituasjonen i Oslo*. Universitetet i Oslo: Oslo 2009.

Charmaz, Kathy. *Constructing grounded theory, a practical guide through qualitative analysis*. SAGE Publications: London 2010.

Foucault, Michel. *Diskursenes orden*. Spartakus Forlag: Oslo 1999.

Gjerdt, Astrid Høylandskjær. *Prostitusjon, kriminalisering og endring. Hvordan forbud mot kjøp av seksuelle tjenester påvirker sosiale hjelpetiltak i Norge*. Universitetet i Bergen: Bergen 2011.

Holmstrøm, Charlotta og Skilbrei, May-Len. *Prostitution i Norden. Konferensrapport, Stockholm 16-17 oktober*. Scanprint AS: København 2008.

Holmstrøm, Charlotta og Skilbrei, May-Len (red.). *Prostitution i Norden. Forskningsrapport*. Scanprint AS: København: 2008.

Høigård, Cecilie og Finstad, Liv. *Bakgater, om prostitusjon, penger og kjærlighet*. Pax Forlag: Oslo 1986.

Järvinen, Margaretha. *Of vice and women, shades of prostitution*. Scandinavian University Press: Oslo 1993.

Järvinen, Margaretha og Nils Mortensen: "Det magtfulde møde mellem system og klient: teoretiske perspektiver." I: *Det magtfulde møde mellem system og klient*. Margareta Järvinen, Jørgen Elm Larsen og Nils Mortensen (red.). Aarhus

Universitetsforlag: Aarhus 2005.

Jørgensen, Marianne Winther og Phillips, Louise. *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag: Roskilde 2008.

Krogh, Christian. *Albertine*. Gyldendal: Trondheim 1998.

Kvale, Steinar og Brinkmann, Sverre: *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Akademiske: Oslo 2010 .

Larsson, Stig. *Könshandelen, Om prostituerades villkor*. Skeab Förlag Stockholm: 1983.

Prieur, Annick og Taksdal, Arnhild: *Å sette pris på kvinner, menn som kjøper sex*. Pax Forlag: Oslo 1989.

Pro-Senteret årsrapport: Oslo 2010.

Sannesmoen, Linda. *Kvinnehandel og prostitusjon – nye aktører, nye strukturer og nytt ansvar*. Universitetet i Oslo: Oslo 2007.

Skilbrei, May-len. *Når sex er arbeid, en sosiologisk analyse av prostitusjon på massasjehusene*. Pax Forlag: Oslo 1998.

Smette, Ingrid. *Den seksuelle slavestand? Ein rapport om kundar i prostitusjonen*. Pro-Senteret: Oslo 2003.

Solheim, Jorun. *Den åpne kroppen. Om kjønnsymbolikk i moderne kultur*. Pax forlag: 1998.

Sørbø, Karianne og Gjelsvik, Ingvild m.fl. *Prostitusjon i Norge – oppfatninger i fagmiljøene*. Universitetet i Oslo: Oslo 2007.

Thagaard, Tove. *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget: Bergen 2010.

Östergren, Petra. *Porr, horor och feminister*. Natur och kultur: Sverige 2006.

1.2 Internettkilder

Nettsteder/blogginnlegg:

‘Magnhilds antiblogg’ (23.02.2012) “I tog mot prostituerte rettigheter” hentet fra: <http://www.antibloggeren.com/2012/02/23/i-tog-mot-prostituertes-rettigheter/> 10.05.2012

Socialstyrelsen: Kompetencecenter Prostitution (udatert) hentet fra: <http://www.servicestyrelsen.dk/udsatte/prostitution/kompetencecenter-prostitution> 24.04.2012

www.klara-klok.no

1.3 Avisartikler/ foredrag på nett

Liane, Vibeke (24.02.2012): “8. Mars- bråk i Oslo” hentet fra: <http://www.fontene.no/nyheter/article5944221.ece> 15.03.2012

KFUK’s Sociale Arbejde Reden (udatert) “10 myter om prostitusjon” hentet fra: <http://www.redeninternational.dk/data/archive/files/10-Myter---prostitution.pdf> 02.05.2012

Jorunn Solheim (11/12 november 2008): ”Usynlige grenser- kjønn og makt” hentet fra <http://www.sv.uio.no/mutr/kronikk/Solheim.html> 13.05.2012

Tirillsdottir Heinesen, Carima (06.03.2012): “Mange paroler på kvinnedagen” hentet fra: <http://www.nytid.no/nyheter/artikler/20120306/blank/> 15.03.2012

Östegren, Petra i Astrid Urdal (24.10.2006) “Advarer mot svenske tilstander” hentet fra: <http://www.klassekampen.no/40439/article/item/null> 18.04.2012

1.4 Lovdata

Ot.prp.nr.48 (2007-2008): *Om lov om endringer i straffeloven 1902 og straffeprosessloven (kriminalisering av kjøp av seksuell omgang eller handling mv.).* Justis- og politidepartementet

Statens offentliga utredningar (SOU): “Sammanfattning av betänkandet Könshandel.” Mars 1995.

Straffelovens 19. Kapittel: Seksualforbrytelser: § 202, § 202a

Straffelovens 21de Kapittel: Forbrydelser mod den personlige Frihed. § 224.

1.5 E-post som ble sendt ut til Katja og Birgitte

Hei xxx

Mitt navn er Christina Ørnholt, og jeg holder for tiden på med en masteroppgave innenfor Kjønn og Kultur ved NTNU. Jeg er interessert i hvordan markedet for prostitusjon er i XXX. Jeg har tidligere kontaktet XXX som foreslo deg som kontaktperson.

Hovedinteressen min ligger foreløpig innen to større områder: en beskrivelse av prostitusjonsmarkedet i xxx sett fra sosiale aktører sin side, men også i forhold til sexkjøpsloven fra 2009 (eventuelle endringer). Jeg ser også at oppgaven kan endre seg med tid og tilgjengelig empiri.

Jeg er fleksibel på tid, og hadde satt stor pris på om du hadde hatt tid til å ta en prat med meg! Du kan nå meg på denne mail adressen, eller eventuelt på telefon xxx.

Mvh Christina Ørnholt

1.6 E-post sendt på forhånd av intervju med intervjuets generelle tema/ spørsmål til alle tre informanter

1.6.1 Birgitte

Her kommer det en mer utfyllende mail angående intervjuet på mandag, som lovet. Først og fremst vil jeg gjerne høre litt om det arbeidet du gjør, i tillegg til utdanning, tidligere prosjekter o.l. Ellers ønsker jeg å se på følgende spørsmål:

Forhold til sexkjøpsloven - negative/ positive sider ved den.

Loven på papir ifht i praksis.

'Bekjempelse' av prostitusjon - virker loven?

Dette er en rask oppsummering av det jeg ønsker å se på, dersom du har andre temaer du mener er viktig å inkludere er dette bare fint. Tusen takk igjen for at du tar deg tid.

Vennlig hilsen Christina

1.6.2 Katja

Hei Katja

Tusen takk for en meget lærerik dag forrige onsdag, jeg satte veldig stor pris på å få være med! Her følger et par temaer i forhold til intervjuet på onsdag, slik at du skal ha litt tid til å forberede deg. Det er på ingen måte en komplett liste, heller ment som en rød tråd for intervjuet.

Generelle holdninger til sexkjøpsloven fra januar 2009; hvilke positive og negative sider ser du ved loven, eksempler/ erfaringer du har gjort deg på dette? Hvordan kan loven gjøres mest mulig effektiv, ideelt sett? Hva tenker du om loven i forhold til 'bekjempelse' av prostitusjon?

Som sagt er dette større temaer, spørsmålene vil nok se litt annerledes ut, men det blir noe lignende.

Vennlig hilsen Christina

1.6.3 Politiet

Hei igjen

Jeg holder for tiden på med en master ved NTNU, på institutt for Tverrfaglige Kulturstudier. Temaet for oppgaven min er sexkjøpsloven fra januar 2009, og jeg fokuserer på det sosiale hjelpeapparatet, hvordan aktørene ser på loven, dens nytte samt hvilken effekt den har på arbeidet deres.

Jeg vil komme med enkelte spørsmål, men dere står også fritt til å ta opp andre temaer. Deltakelse er frivillig og du/dere kan trekke deg til enhver tid uten grunn. Intervju tas opp på lydbånd for å sikre mest mulig korrekt gjengivelse av det som blir sagt.

Mvh Christina Ørnholt